సౌరాబు

రచన :

1947-48.

రచయిత

గుంటూరు శేషేంద్ర శర్మ.

సర్వస్వామ్య సంకలిము.

జయ వసంతము

1954.

మూల్యము :
ఒక రూపాయి.

ప్రకాశకులు :
చెఱుకువాడ వేంకట రత్నము,
ప్రొప్రైటరు
గ్రామ సేవా పల్లి కేమన్న,
కొండెవరం.

ర చ యి త

పీ ఠి క.

కేవల కరుణరసోద్వేలిత మగు నీయసాధారణయోధగాథ దేశీయమైనది. మహావీర శేఖరులగు పితృపుత్రులవిషాదసమాగమమే యితివృత్తముగా గల యీచిన్ని కావ్యము హృదయాకర్షకమై పాఠకులను రసతన్మయులనుగా జేయు ననుటలో అతిశయోక్తి లేదు. ఇక్కావ్యము మొట్టమొదట పారశీకభాషలో ప్రకటింపబడినది. తరువాత గొంతకాలమునకు మాత్యూ ఆర్నాల్డు అను ఆంగ్లేయ మహాకవిచే ఇంగ్లీషు భాషకు బరివర్తింపబడి విశ్వవిశ్రుతిం గాంచినది. పరస్పరానభిజ్ఞు లగు తండ్రీ కొడుకుల వీరోచిత మగు నన్యోన్య సమావేశము దుఃఖాంతముగా ముగిసినది. ఇందు తండ్రి యగు రుస్తుమను జగదేకవీరుడు విజయమును బడయను లేదు- కుమార వీరపంచాననుడు సొహరాబు విజితుడును గాలేదు. తుట్టతుద కేయుభయులకిని సంభవించినది జీవితాంతమువఱకు నిరవధిక దుస్సహ దుఃఖభారమే. అందుచేతనే వీర కరుణ రస భరితం బగు నీయితివృత్తము కేవల కరుణ రసోత్కర్షిత మనియే భావింప వలసి వచ్చుచున్నది.

పురాణ పురుషు లగు మన భారతీయ మహారథుల వీరవృత్తములలో గూడ నిట్టి యపురూప సంఘటనలు లేక పోలేదు. జైమినీ భారతమునందలి పితృ పుత్రు లగు అర్జున బభ్రువాహనుల రణరంగ సమావేశము కొంచె మించుమించుగా నిటువంటిదే. కాని యందా వీరశేఖరుల పౌరుషమును, ఆత్మగౌరవమును ప్రదర్శించి కేవలము వీరరసమునకే ప్రాధాన్యత కూర్పబడినది. జైమినీ భారతమునందలి

యీఘట్టము, రుస్తుము సొహ్రాబుల రణసన్నివేశమువలెఁ బఠితృహృదయముల నుఱ్ఱూత లూగించు నంతటి కరుణ రస తరంగిత మైనది గా లేదు.

ఇప్పుడీ సుప్రసిద్ధ వీరచరిమును చిరంజీవి గుంటూరు శేషేంద్ర శర్మ (బి. యే; డిప్యూటీ పంచాయతీ ఆఫీసరు) మిగుల నుత్సాహముతో మన యాంధ్రభాషయందు సర్వస్వతంత్రముగా రచించి యున్నారు. అనారోగ్యస్థితియం దున్నను మేము ఈచిన్ని పొత్తమును మిగుల శ్రద్ధగా గొన్ని దినములు కవికుమారుని వెంత నుంచుకొని సంపూర్ణముగా బరిశీలన దృష్టితో జదివి యానందించితిమి.

కావ్య గౌరవమున కర్హ్వముగా నిందలి కవిత నారికేళపాకము ననుసరించినను ఖర్జూర కదళీ ద్రాక్షాఫల పుంజ మంజిమ నుజ్జగింపలేదు. ఇక్కవి కుమారుని కవితాధార ధారాళమై, ఇది ప్రథమ ప్రయత్న మైనను ఆరి తేరిన కవితల్లజుని రచనవలెనే ప్రౌఢమై యోగ్యమై రసభావ పూరితమై యలరారుచున్నది.

దేశభాషాభిమానియై నిరంతరమును బాటుపడు నుత్సాహము గల తరుణ వయస్కుఁ డగు నిక్కవి చంద్రు డింకను నిట్టి యుత్తమ గ్రంథములను రచించి ఆంధ్ర భాషా యోష నలంకరించుట కనువుగా ఈచిరంజీవికి పరమేశ్వరు డితోధిక దీర్ఘాయు రారోగ్య భోగ భాగ్యములను ప్రసాదించు చుండు గావుత మని విశ్వశ్రేయస్సంధాతయగు జగన్నాథుని ప్రార్థించు చున్నాము.

పీఠికాపురము.
18-5-1954.

కవిరాజహంస
వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు.

ఉపోద్ఘాతము.

నేనీ చిన్న కావ్యము యొక్క కథాక్రమానికి ప్రధానంగా ఆంగ్లకవి మాథ్యూ ఆర్నాల్డు మీద ఆధారపడినాను. సంభాషణా సంవిధానము, పాత్రచిత్రణము స్వకపోల కల్పితములు.

1947 సంవత్సరం నేను గుంటూరులో బి.ఏ. పరీక్షకు చదువుచున్నప్పుడు, రచనము ప్రారంభించి యిందలి పూర్వభాగం పూర్తి చేశాను. తర్వాత ఒక సంవత్సరం పాటు రచన సాగలేదు. మరల ప్రారంభింపబడి ఉత్తర భాగం పూర్తి చేయబడింది.

దీనిని సాకల్యంగా చదివి యానందించిన వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు, కావ్యంలోని ఘట్టానికి ముందుకథ సంగ్రహంగా చెప్పడము అవసర మని సూచించినందున, యిందలి 'యవతారిక' నిటీవల పొందు పరచాను.

రచించి ఏడు సంవత్సరా లైనా ఈనాటి కీచిన్నకావ్యం వెలుతురులోనికి రావడ మనేది, కేవలం శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవుల యొక్క వాత్సల్యమే కారణం. వారి యానందమే దీనికి ప్రోత్సాహం అయింది. వారి సన్నిధి కేగి వారి సాంగత్య విభూతి ననుభవించి యానంద భరితుడనై—

వేంకట పార్వతీశ్వర కవీశ్వరులార, పినాకినీ ధునీ
పంకజ గంధ సంకలిత పాద లతాంత నితాంత భద్ర ము
ద్రాంకిత భారతాధ్వరికి, తావక దివ్య పదాంబురాశిలో
గ్రుంకిన నాకనుం గలదొకో, యరపీసము వాసి యేనియున్.

*

సంబర నూ౯యె నేటికి, విశంకట భారత మాధురీ ధురీ
ణంబులు, రమ్య కోకనద నాథ సనాథ విభావరీ వరీ
యంబులు, మాదు సింహనగరాంత ఝరాంతర వీచికా నికా
యంబులు గాంచి, మీహరిహరామృత మూర్తులు గాంచగల్గితిన్ .

అని చెప్పాను.

ఆమయగ్రస్తు డైనప్పటికీ చాలరోజులు ఈకావ్యాన్ని సహృద యుడై చదివి అనర్ఘమైన అభిప్రాయాలిచ్చి నాపై వాత్సల్యామృతం చిలికిన శ్రీ పార్వతీశం గారి కుసుమ పేశల స్వభావ సంపద నన్ను పులకింప జేసింది. ఆకవులు

కమ్మని జాను తెన్గు నుడికారపు తోరపు సౌరభంబులం
జిమ్ము గులాబి కబ్బములు జేసి, సరస్వతి తోట కంద చం
దమ్ములు గుస్తరించు కవితారస మూర్తులు, వారితోడి నె
య్యమ్ములు మర్వరాని తలిరాకుల పాకలు, తేనె వాకలున్.

* * *

ఇట్లు
ర చ యి త.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజీ సంఖ్య	పేజీలో పద్యంసంఖ్య	తప్పు	ఒప్పు
5	3	దీరవనాంతరంబులై	దీరవనారతంబులై
7	చివర	సందము మీఱ	నందము మీఱ
11	3	బొఱచు	బొర్లుచు
17	1	కొండ కొమ్మ	కొండ కొమ్మ
24	2	పాయపువాడు	ప్రాయపువాడు
27	3	గిల్చుకొనంగ	గిల్బుకొనంగ
30	3	భీకృదశి	భీకృదసి
31	1	మీయత్నముఁ	మా యత్నమున్
		బోద్రోచి	బో ద్రుంచి
,,	4	వినీతు లనుచుం	వినీతి ననుచుం
33	5	మద మత్త యోధి	మద మత్త యోధ
36	5	రోసిలి	రోసము

39 వ పేజీలో 4 వ పద్యం వదలివేయవలెను.

పేజీ సంఖ్య	పేజీలో పద్యంసంఖ్య	తప్పు	ఒప్పు
41	2	వీడడు	వీడక
43	3	వ్రాలి	వాలి
52	1	సైకత సాంద్ర	పాంసు వికీర్ణ
55	5	పిన్నటినాట	పిన్నటనాట
57	5	సల్పిన నేను దాక	సల్పిన నేను గాక

కావ్యాధ్వరము

శ్రీరాకేందు యశశ్చిరంతన తనూ
రేఖా మయూఖాఢ్యులౌ
ప్రారజ్య న్మహాంధ్ర కావ్యసృజలుం
బ్రస్ఫార వాణీజగ
ద్ధారంధర్య గురుక్రియాధిషణులున్
దైవారుతన్ నాదు సం
స్ఫార స్ఫూర్జిత శబ్దపీఠముల మ
త్కావ్యాధ్వరాధ్వర్యులై.

కైమోడ్పు

కింకవి ముఖతామర సై
ణాంకుఁడు, పావిత్ర్యరాశి, నానావిధ మ
చ్ఛంకాంధకార రవి యగు
వేంకట సుబ్బాభిధాను వేమరు దలఁతున్.

సాహితీ సౌధంపు దేహళికడ నుండ
బురికొల్పె లోనికి బొమ్మటంచు
కవితా వనాన సత్కావ్యసూనము లేర్చి
మూచూడు మని కేల బుణికి యిచ్చె
ఆధ్యాత్మి కాలోచనానంద చంద్రశా
లం ద్రిప్పి తలఁపుల సంద్ర మిచ్చె
నా యెద మోడునం దీయని భావాల
చిగురు మొల్లంబును సృష్టి జేసె

అతఁడు సారస్వతావసథాంతిక వన
వాటికం బ్రొద్దు పుచ్చెడు తోటమాలి
బహుళ రసపాన పీన సంపన్న హ్యృదుఁడు
మన్నమ స్సుమ విసర సంఛన్న పదుఁడు.

అతఁడు ఘనశాస్త్ర శిఖర నిష్యంద సింధు
గాహ కేళీ చికీర్షాప్రకర్ష యుక్త
గంధబంధుర సింధుర ఘటల ఱేఁడు;
వానికిం జోడు పండిత పటలి లేఁడు.

ఈరూపాన ఫలించె, నేఁ డఖిల సాహిత్యావనీచక్ర వి
స్ఫార ప్రాభవ వైభ వాభరణ శోభా భాసు, రాతీవ దు
ర్వార శ్రీ గురు దేవ దివ్యకరుణా ప్రాగ్భార మందాకినీ
ధారాంభస్సులు, వారి, నా హృదయ కేదారం బుదారంబుగన్.

అభ్యర్థనము

యమునాంబులు గంగాతో
యమునం, గంబూర గందమం దొంటెడు తో
యమునం, జేజే నోఁడి తో
యమునం దెల్గులను గూర్చి యల్లెదఁ గైతల్.

రాలిన పూలపై జలము రాలుచు కన్నుల వా, రెడారులం
బోలిన జీవితాల కయి మూలుగు డెందము వారలంచు మీ
కేళులఁ బెట్టినాఁడఁ దలఁ గిల్కాని మాలిమి నేలుకొందు రే
లాలిత్రి రాశినో రసికులార, మదీయ కవిత్వ కన్యకన్.

అనిశఁపు గాసికిం బొడము నగ్గలఁపుః శ్రమవారి ధారలం
బెనిచిన నాదు కోమల కవిత్వఁపుఁ దీవియ యిన్నినాళ్లకున్
ననిచి వెలారిచె న్వలపు నాల్గు కెలంకుల, దాని బొందగా
ననిలము గాని యా సహృదయాళి భవంబులు వీసరం బగున్.

ప్రసవ పథాలలోఁ దిరుగు భావఁపుఁగూనలు, నించు గంటుకుం
బసదన మీయఁజాలెడు సమాసములున్, మది కెంతహాయియుం
గొసరిన కొద్ది జేకురుచుఁ గొల్లగ మాదు జిలుంగు కైతలో
రసిక శిఖావతంసములు రండు కొనుండు మరంద భాండమున్.

గుజ్జంబుంబలె యానమందున హారంగుం దాల్చి, డెందాలకున్
అజ్జాకల్ కొలుపం గటాక్షములు, మా హార్యంగి కావ్యాంగనే
జుజ్జం జేసి రసాసవంబుఁ గడిదిం జొక్కింపఁగా, నూగవే
యుజ్జూతల్ రసికాళి మానస చయం బుయ్యాల జంపాలలై.

లలితాలంకరణోజ్జ్వలంబును రసప్రాచుర్య ధుర్యంబునున్
జలముగ్యాన సమావహోద్భట సమాసాఢ్యంబు నా కావ్యపుం
గులుకుం ఘోరవిమర్శకాధమ తతుల్ గోరాడు దూరాడుచుం
గలహంసాళియు మెచ్చ నేర్చుగద గంగా భంగ సాంగత్యమున్.

చూడన్, నాయక నామధేయులు, ధనా చూడావలేప ప్రభా
వాలోకక్షయులుం, గవీశ సుకుమారైణేయ జీవాల వే
టాడన్ మానస మొప్ప వ్యాధ నిచయం బైదం యుగీనాసురుల్
నేఁ డున్నారల నాఁడె కాదు దితిజానీకం బనేకంబుగన్.

నే నేదో విరచింపఁ బూని యిపుడే నీహార శోభా సము
ద్రానన్, లేఖినిఁ బట్టితిన్, మొగిళులారా, స్వచ్ఛ తారా నివే
శానం జేరకుఁడీ, విమర్శ కర కాసారంబు నారంభ మం
దే నాపై గురియింపఁ బూనకుఁడు 'వందే' యందు ముందే యిటన్

అమరానుబంధము

ప్రణయాపాంపతులీరు, కండలెముకల్ భావింపఁగా మీమమై
గానబుం దీవెలఁగోనఁ గైకొని గదా క్రొందీవెనుం బోలె నా
యునికిం గూరిచె విశ్వశిల్పి; యిఁక నెట్లూహింతు భేదంబు నో
జనకా నామెయి బాఱు నల్లలును సంశ్లాఘించు మీనామముల్.

అరవిరిఁ గేరు లేనగవులందముఁ జిందెడు మోము, తేనియల్
కురిసి ముదంబు గూర్చు పలుకుల్ పచరించుట, లంతకన్న మీ
యరమర లేసి ప్రేముడియు నా కనువిం దగు రూపు చందమున్
మరువగ నా నొకో మరతు మన్నను నెన్నిదినాలు చన్ననున్.

చెరియొక నేల యంచునకు జిక్కిన, హాయన వేయి తోయధుల్
ఇరువుర వేరు జేసిన, ననేక దినంబులు దొర్లిపోయినం,
దిరములు గాని పుట్టువులు తీరిన, దీరవనాంతరంబులై
ఎరుగవు కాలదూరముల నీయమర ప్రకృతి ప్రబంధముల్.

సరస కులావతంసము, విశంకట శాంత గుణంపుఁగాంతి పె
ల్లురలెడు మేలిదివ్వె, పొడవూని చరించెడు మిన్నువాక, నా
యొరిమెను కొల్లగొన్న యితఁ డొప్పనటం చెద నెంచి యిచ్చితిన్
గరువఁపు ప్రేమ కీ చిగురు కైతను చెన్నగు చిన్నగా నిటుల్.

కబ్బ మిచ్చితిఁ గైకొమ్ము, కన్నతండ్రి
ప్రేమ మున్నీరు నీవు, నీపేరు పుడమి
కొమ్మ రెమ్మలఁ బూవులఁ గుస్తరించి
తావి కడలొత్తఁ దిరముగాఁ దనరుగాత.

అపతారిక

అసిధారాలతికల్, మణీమయ కిరీటాలంక్రియా దీధితుల్
లసదశ్వంబులు, దండయాత్రలు, దిశారంగంబులం దేలు ము
న్నెసగెన్ రుస్తుమా పారశీకమున నెంతే విద్విషత్ జిహ్వాకా
విసరాగ్రంబుల బాహువిక్రమ రమా విస్ఫూర్తి నర్తింపఁగన్.

*

సురవీధి భేదించు సూయాణ ఘాటితో
పొంగారు హృదయంబు సంఘటించి
నిజ భుజా యుగసార నీరాశి వీచితో
పన్నీటి జలకంబు పాదుకొల్పి
బ్రహ్మాండ విఖ్యాతి పండు వెన్నెలలతో
లలితాంశుకము తనూ లతకు గూర్చి
నవ భిండీ వాలాంత నఖరాంకురంబుతో
మదవైరి రుధిరంబు నుదుట దిద్ది

విజయ లక్ష్మీలలామను పెన్నురంపు
పువులసెజ్జకు మోహ రజ్జువులఁ గట్టి
తెచ్చి లాలించి పాలించి తేజ మెసగ
పురుష సింహుండు రుస్తుము పరిఢవించె.

తనవాలు దేశంబు జనపాలు నెమ్మోము
గీతకు గంటంబు రీతి గాగ
తనచూపు కెంజాయ దాయల మెదలోని
ధృతి కెర్ర సంజగా నతిశయింప

తన సింహ నాదంబు తగవులో వచ్చె నె
త్తురు వాన జల్లుల కురుము గాగ
తన మోము వెనువెంట జను చమూ వారాశి
కలరించు చంద్ర మండలము గాగ

హయము వీపున కాపురం బనయ మెనయ
పుడమి గాలించి రుస్తుము కడిమి జూపి
తేని కరిభామినీ దహ్యమాన హృదయ
భోజనంబుల నిచ్చె నీరాజనంబు.

*

క్షోణీచక్రము ఘూర్ణిలంగ నతఁ డత్యుద్రార్భటీ సైన్యుఁడై
నానా సంగర రంగముల్ దిరుగు మండ న్నొక్కచో శారికా
వాణిం, జారు కళా విలాస నళినీ పాణిన్, మహా బంధుర
శ్రోణిం, భావజు రాణి, బోని విలస ద్రోలంబ వేణిం గనెన్.

వీణా వల్లికఁ బల్లవించి రవళుల్ పెంపారు చందాన ని
ద్రాణం బైన యనుంగు కోర్కులు మదిం దైవార నవ్వీరుని
ర్వాణం జిప్పిలు చూడ్కితీవియలతో రావించి గావించె న
వ్యేణీలోచన యౌవనానలమునం దింధాన సంధానముల్.

సుందర మూర్తు లిద్దరు ప్రసూన శరాసన సాయకంబులం
గందళితాత్ము లై కరము గాసిలఁ, బేశల భావ పుష్ప ని
ష్పంద మరందముం దెలసి సారస లోచన తండ్రి వారి శా
సందము మీరఁ గూరిచెను నవ్యలతా సహకార శోభలన్.

*

హాసన కిసాలయంబు, లధరాధర శీధు రస ప్రసారముల్
గుసగుస పిల్లగాలు, లుపగూహన వల్లులు, నుల్లసిల్లు న
య్యొసపరి ద్వంద్వ జీవిత వనోజ్జ్వల సీమలఁ జందమామయు
న్నసకముగం, దినంబు, గురియింపగ దన్మిహికా వికాసముల్.

*

దినములు మాసరంబు లయి తీరియు తీరని తేనెసోనలై
చనగ, దదీయ వీరవరు చానను మోమున పాండిమంబునుం
జను మొనలందు సీలిమయు సంచరణంబున భూరి భారముల్
మొనయగ నెచ్చెలుల్ దెలిపి పోయిరి భావిశుభోదయిష్యమున్.

*

దుర మొం దేర్పడ నింతలోన విలసత్ దోగకందువుం బందువై
కర ముల్లంబునఁ బొంగి రుస్తు మట కేగం గోరి యర్థాంగి క
త్తెఱగుం జెప్పగ గుప్పగూలి యధికార్తిన్ నాథు కంఠంబునం
గరవల్లిం బెనవైచి కాంత వగచెం గన్నీరు మున్నీరుగా.

*

పతియునుఁ గాంత నూరడిలఁ బల్కు తలంపునఁ బొల్పు మీరగం
జతుర వచో విలాస రస సంగతి, నంగలతం, గవుంగిటన్
జతన మొనర్చి తేర్చి, సతిసమ్మతిఁ గైకొని భావ వీథిలో
కుతుక విషాద వేణికలు గుబ్బటిలన్ రణభూమికిం జనెన్.

*

కదనం బేగెడు వేళ రుస్తుము సతీ గర్భోదయోల్లాసియై
"సుదతీ నీకను చిన్నిపాప కొగి నచ్చుం గ్రుద్దు మీ ముద్రికన్
ముదమారంగను గొందు నాద," టనుచున్ ముద్రాంగుళీయం బిడెం
దుద కాచిహ్నము గాంచె నాతఁడు విపత్ దుర్వార కాలంబునన్.

*

కతిపయ వాసరంబులకు కాంత దృశీక వశీకర ప్రభా
తతు లొలయించు నెమ్మొగము దామరవాని యశగ కృశోదరీ
సిత హాసితంబు లేలు శుభ చిహ్నము లొప్పెడు రూపువానినిన్
సుతుని సొరాబునుం గనగ, శోభిలి పొంగెను బంధు సింధువున్.

*

తనకు సుతుండు బుట్టె నని తండ్రి యెఱింగిన, నొక్కఁడైన ఘో
తనయుని ఘోరమా రణ విధానము నేర్పి యనేక రంగముల్
తన వెనువెంటఁ ద్రిప్పు నెడఁ దప్పక ముప్పు ఘటిల్లు నంచుఁ దాఁ
గనినది చిన్నికూతు రని కాంతునికిం దెలుపంగఁ బంపినన్.

*

కొమరుని డెందమందు కడు గోరిన వీరున కీ యుదంతముం
భ్రమదము గాక, యుల్లమును భల్లమునుం గొని యేసినట్టులై
క్రమముగ నిల్లు సేరక విరక్తి జనించి యనేక వర్షముల్
రమణుఁడునుం బురంబులు దురంబులు నెలఁ జరించు చుండఁగన్.

**

పాతిక యేండ్లు బాసె. యెలప్రాయము డాసె, సారాబు ప్రాతరా
సీత విలాస రాగ రమణీయ రుచిం దెసలందుఁ జిందు ఖ
ద్యోత కిశోర సంపదలఁ దోచె, రణంబుల నేచె శోణిత
స్నాత పరేత జాత నటనా ఘటనా పటిమంబు శోభిలన్.

*

కాలము దాఱుమా రయి యొకానొకనాఁటి ప్రభూత సంపదల్ !
దూలి సారాబు తల్లి తనతోడి జనంబులుఁ, గుందనంబునుం
జోలిన ప్రాయమ్ముం, దొలఁగిపోయి నిరంతర శోక వారిధిం
దేలుచు భర్తకై యెదురుతెన్నులు చూచుచు నుండె నొంటిగన్.

*

తనయుఁడు తల్లి కూరటను దార్చుచు శోక భరార్తిఁ దీర్చుచున్
జనకుని జాడలం దెలియ సర్వ మొనర్చుచు నుండె ఖండనా
వనులను గ్రుమ్మరిల్లుచు నవారిత బాహు బలార్భటిం దిశా
ఘన పటహంబులం గరము గ్రందిలఁ జేయుచు నాస పెంపునన్.

*

కరకరి దాయలై విధి జిఘాంసుఁడు, తార్తర పారశీక భూ
వరు లరులై పరస్పరము ఖండన తత్పరతం బొనర్చు న
త్తరుణమునం, ధనూభవుని తార్తర పక్షమునందుఁ జేరిచెన్
ధరపయి వాసి గన్న తన తండ్రి స్వరూపముఁ జూప కెన్నఁడున్.

*

ఏక వంశ వృక్ష శాఖలం గొని తెచ్చి
కాల వేణిలోనఁ దేలఁ జేసి
కరుణ మాలి రెండుఁ గదిసి డీకొనఁ జేసి
నవ్వుకొనుచు నుండె నవ్విధాత.

*

పూర్వభాగము

౧

సితరుచి పుంజ మంజిమలు, శీతల వాత లతా వితానముల్
శతదళ వల్లభోదయ దిశం గిసలించెను; * "జీవికా" ఝరం
బతను హిమావకుంఠనము నాని రహించెను ; రాత్రి సైనికా
యతనము మున్గి యుండెఁ దటమందున నిద్దుర పాలవెల్లిలో.

రాతిరి యంతయున్ నిదుర రాక సొరాబు పరుండి యుండె శ
య్యాతలమందు మాటి కిటు నట్టులు బొరుచు; నల్లనల్లఁ బ్రా
భాతరుచుల్ గుడారమునఁ బ్రాకగ వేకువ లేచి చయ్యనన్
రౌతు చొకాయిఁ గైకొని మొలం గరవాలము వ్రేలవైచుకన్.

జలజలమంచు ఖుంచి దిగజారు తుషారమున న్మునింగి, పె
న్మల సిగరాలఁ గ్రాలు నొక మాసిన చిత్తరు వట్టు లెంతయుం
బొలుచు గుడారు బారుల సమూహమునం బడి యాతఁ డేగె, బె
బ్బులి పొదలందు దూరి చనుపోల్కి పెరాన్విసుఁ డుండుచోటికిన్.

---

* జీవికా నది = అక్సను నదికి మారుపేరు.

కమలధవుండు గ్రీష్మమునఁ గాచెను నెండఁ † బమీరు పీఠ భూ
హిమము గరంగఁ బొంగి ప్రవహించు నుదంచిత జీవికా తటీ
విమల తటోపకంఠమున వేనకు వేలు మరందపేటి నా
గుమురుగ దార్త్రసైనికులు గూర్చిన నల్లగుడారు లొప్పెడిన్.

'కొంత దవ్వుగ నొక చిన్న కొండ గలదు ;
కట్టి రెవ్వరో పూర్వులు మట్టికోట
దానిపై ; గాని యీనాఁడు తార్తరి సైన్య
విభుని పటగేహ మచ్చట వెలసె ; నద్రి
మస్తక న్యస్త మకుటాయ మాన మగుచు.

సర్వముఁ దారు మారులుగ సల్పు జగత్పరిణామ నిర్ఝరా
ఖర్వ మహోగ్ర ధాటి నరికట్ట నసాధ్యము గాదె, నేడు త
త్పర్వత శృంగ మెక్కినది తార్తర సైన్యపు పెన్ గుడార, మా
పూర్వుల మట్టికోట పడిపోయెను కాలవిలీన శోభయై.

ఉదధిం బోలె నశాంతి మారుత విఘాతోల్లోల కల్లోలమై
యెద నుద్వేగము నివ్వటిల్లఁగ సొరా బేతెంచి దోరంబునన్
పదముం బెట్టెనొ లేదొ తార్తర చమూ పాలుండు వెస్వెంట నే
నిదురం బాసె విచిత్ర సంభ్రమ భరాన్వితాంతరంగమ్మునన్.

చివ్వన కూర్పరంబు పయి సేన విభుం డటు లేచి శయ్యయం,
"దెవ్వఁడ వేల వచ్చితివి ? యింకను నిండుగ తెల్లవారలే ;
దెవ్వియు నేని వార్తల వచింతువె, లేక యుపద్రవం బదేన్
నివ్వటిలంగ సైన్యమున నీ వరుదెంచితె పల్కు" మం చనన్.

---

† పమీరు = పామీరు పీఠభూమి.

ద్వారమునందు భూతల గతాఖిల విక్రమ ధూర్వహాంసుఁడై
వారగ వైరివోలె నిలువంబడి యున్న సొరాబు, భూరి గం
భీరత దోచు నెన్నడల విభ్రమ సంభృతుఁడౌ పెరాన్విసా
చేరువ కేగి యీగతి వచించెను ప్రస్ఫుట నిస్వనంబునన్.

"ఏను సొరాబు. నన్నెరుగు దీవు * పెరాన్విస, తూర్పుచాన గ
ర్భాన జనింపలే దికను భానుఁడు; మేల్కొనలేదు వైరి సే
నా నివహంబు; గాని శయనంబున నేఁ గనుమూత నొక్కమా
రేనియు లేక పుచ్చితిని రేయిని- నీయెడ కిప్డు వచ్చితిన్.

కలనికి సైన్యముల్ 'సమర ఖండము' వీడెడు వేళ రాజు, నన్
బిలిచి సుతుండు వోలె నిను పెద్దతనం బిడి గారవించి, నీ
పలుకు హితోక్తుల న్విని ప్రవర్తిలు మంచు వచించె గాన, నేఁ
దెలియఁగఁ జేతు నిప్పుడు మదిం గల కోరిక నో పెరాన్విసా.

పిన్నటనాఁటనే విమత భీకర తావహ శస్త్రధారినై
మున్నెపు డెప్పుడో విడిచి పుట్టిన చోటును, కన్న తల్లినిన్
మిన్నులు వడ్డచోటఁ బడి మేదిని నాథుని సేవ, ప్రాణమే
నెన్నక సల్పినాఁడ నది యెల్లను నీకును దెల్లమే గదా.

చ్యుత దళముల్ సమీరణము చొప్పున దొలితిఁ బారసీకులం,
జతుర చలాంచలంబుల నశాత్రవచిహ్న జయధ్వజ ప్రచా
లితములఁ జేసినా ననమలీలను; గాని తదుగ్ర సంయుగ
క్షితులను నాకనుల్ వెదకి చిల్లులు వోయెడి నొక్క వ్యక్తికై.

---

* పెరాన్విసా = తార్తరుల సర్వసేనాధిపతి.

ఒక్కనినే మదీయ పిత నొక్కనినే దుర మందు కంటికిం
జిక్కఁగఁ జేసికో మిగుల జేసితి నే బ్రయత్నంబు; నెప్పుడో
యొక్క దినాన తండ్రి తన కొక్కడ నేనియుఁ దీసిపోని పే
రెక్కిన పట్టి గూడు ముద మెచ్చు, గదా యని గంపె నాశతో.

ఆసల నుంటిఁ గాని యడియాసలుగా నవి మారె, యత్నముల్
వీసర వోయె గాన, నిను వేడెద నొక్కటి దీర్పుమో, పెరా
స్వీస, యరి స్వసేనలకు విశ్రమ మీయుము నేఁడు, నే సవాల్
నేసెద ద్వంద్వ యుద్ధమును జేయగ రండని వైరి వీరులన్.

అనిని నాయడె పై చేయి యైన యెడల
వినును మా తండ్రి దుస్తుము వీనుల లలరఁ,
గాక యొరిగిన నా వ్యథఁ గాంచు తుదిని
యిలను వీడిన పిమ్మట నెవరి కెవరో ?"

అని సొరాబు పల్క నతని చేతిని చేతఁ
బుచ్చుకొని వచించె ముది పడాలు
కన్న కొడుకు మీది కన్న నెక్కుడు ప్రేమ
సానునయము తా వచస్సు లొలయ.

"ఓ సొహారాబు, నీహృదయ మూరక యెంతయశాంతి గుందున
య్యా, సమరంబు నీకు పరమాదర మిచ్చెదు మమ్ము గూడుచుం
జేసి, ఫలంబు నందరను జేరి సమంబుగ పంచుకొంచు, మా
తో సకల వ్యథం దలగఁ ద్రోయుచుఁ బుచ్చగ లేవె కాలముల్.

ఒకపరి యేని నీవు గనకున్న యదృశ్యుని గోరి యీ క్రియన్
ఒకఁడవె పోరు డీకొనుట యుక్త మొకింతయు గాదు, శారికా
పికరవ గుంభి తోపవన వీథుల మంజు నికుంజ సీమలన్
సుకముగనుండుమయ్య, యెద శోషిలఁజేయకుమయ్య'' నావుఁడున్

'' ఈరీతిం బరిహాస మాడు టుచితంబే బాధిత స్వాంతునిన్,
నీరాహారము లింపు గావు మదికిన్ నిద్రా సుఖం బింతయుం
జేరం బోదు కనుంగవన్, నిరతముం జింతించుచున్ శారికా
కీరా కీర్ణ వనంబులం దెటులు నేఁ గ్రీడింతు యోచింపుమా.

పారావారము లీది పోయెదను, ద్యావా కుంభినీ మధ్య వి
స్తారాధ్వంబుఁ జితం బొనర్తును, నితాం తాకుంఠ కంఠీరవ
స్ఫార ప్రోజ్జ్వల దంష్ట్రలం జదివెదం, జండానలాభీల కీ
లా రింఛోళులఁ జొత్తుఁ, జిత్త మలరన్ లక్ష్యార్థ సంసిద్ధికై.''

అని సాహరా బీరీతిం
దన యెదలో ప్రజ్వరిల్లు దావానలముం
దన దృఢతర మా నిశ్చయ
మును దెల్పగ నిట్టు లా చమూపతి యనియెన్.

'' ఏమి యనం గలాఁడ నెటు లేనియు దస్యుముఁ గాంచఁ గల్గుటే
నీమది గాఢ వాంఛ యగు నేని కుమారక ? దాన నుంతయున్
సేమము గాదు ; శస్త్రములఁ జేకొని యాహవభూమిలో, పితృ
ప్రేమ కరంబులం దుదకుఁ బెట్టకుమా క్షతగాత్ర పుత్రునిన్.

కాని కుమార, రుస్తుమును గన్గొనఁ జాలవు నీ విటన్, ' శయి
స్థానము'నందు వృద్ధపిత 'జాలు'ను గూడి ప్రపంచ కార్యముల్
మాని యతండు కాలము సమస్తము నింటనె బుచ్చుచున్నవాఁ
డానన సీమయందు తొలుకాడ విషాదఁపు నీడ లేలొకో.

ముసలితనంపుఁ దాకులకు ముందటి యుక్కుతనంబు వీగెనో
వెసపడి పారసీక పృథివీపతితో కలహించి యేగెనో
యుసిఁ గొని రాఁడు నేఁడు, సకలాహవభూముల వాహినీ ముఖా
న, సుడులు గొట్టి పోరుటకు నా యెలఁబ్రాయపునాఁటి రీతిగా.

అరుగఁగఁ బోకు మీ వచటి కాతనిఁ గాంచగ, జంట పోరులం
జోరకుము; రుస్తుముం బడయఁ జూడు మనాహవ మార్గమందునం,
గొఱ యిసుమంత లేని దగు కోరిక కోరకుమా కుమారకా,
మరణము పొంచియున్నదిసుమా, వినుమా, పొదమాటువ్యాఘ్రమై

అటులఁ జూచెద వెందుల కయ్యా- నీదు
క్షేమముం గోరి నే నిట్లు చెప్పుచుంటి;
సరియ- నీకోరు రీతినే జరుగ నిమ్ము
మ్రింగు హరిశాబకమును వారింప దలమె ?

ఇక పదు'' మంచు సోరబు చెయిన్ విడి శయ్యను బాసి, యున్నికో
టొకటి ధరించి యాత్మ శిశిరోత్కట విప్ర కృతాంగపాళి, ద్వా
ఝ్మకుటము నుంచి శీర్షమున, భూధవ దండముఁ బూని, శాసన
ప్రకటకు వెంట రమ్మని పెరాన్విస వీడెను వస్త్రగేహముల్.

౨

తూరుపుఁ గొండ కొమ్మపయిఁ దోఁచెను భానుఁడు, కొండగోగు ల
వ్వారిగఁ బూచినట్టులు నవారుణ కాంతులు చెట్టు పుట్టలన్
ఏరుల వాగులం గిరుల నెల్లెడ పాతర లాడె, నేడకో
బారెఁ దమో హిమమ్ము, లిసుక పట్టులు మిన్నిన లాడె నెండలో.

హయముల నెక్కి నాఁటి యుదయాన గుడారుల వీడి యందరున్
బయలునఁ దార్త్రరాశ్వికులు బారులు దీరిచినారు, నిండు లే
వయసు మెఱుంగులం దనరువాఁడును, సైన్య సమస్త పాలనా
క్రియలఁ బెరాన్విసాకు కుడికేలగువాఁ డగు "హ్యాము" నానతిన్.

స్తంభోన్న తాకృతుల్ శుంభ త్పరాక్రముల్
ఆరోహి తోత్తుంగ హారి హయులు

నిజ శీర్ష భాగభా గజ చర్మ కోటీరు
లసి కుంత ముఖ శస్త్ర లసిత కరులు

పటు శౌర్య నిలయు * "ఖైవా బొఖా" రాగతుల్
మధు తురంగ క్షీర మద్య రతులు

సారవ 'జ్జీవికా' తీర సంవాసులు
రాజ రక్షాధికారాదృతులును

* ఖైవా బొఖారాలు మధ్య ఆసియాలోని ప్రాంతములు.

నైన యోధాళి ప్రప్రథమాన బారు
గట్టి నిల్చిరి వప్ర సంఘట్ట నోద్య
తోజ్జ్వ లోద్దండ వేదండ యూథ మట్లు
రణ సముత్కంఠ మనములఁ బెనగొనంగ.

శంకిత యోధు లజ్ఞాత సీమా సమా
గతు లైన దిమ్మరీంద్ర తతు లంత,
బిగియంగ నిడ్డ టోపీలతో చిఱుత గ
డ్డాలతో ♦ 'జహొర్స' కూలసీమ
నుండి వచ్చిన యట్టి దండి మగలు, నంత
దార్త్రీయ యోధ సంతతులు నంత
నుత్తర ధ్రువ సమీపోపర క్షేత్రీయు
లౌ ఖుజుక్కులును ఖుల్మక్కు తెగలు

పొట్టి గుఱ్ఱాల దిరుగాడు నట్టి వార
లైన పామీరు వాదలు, నంత వచ్చి
రలుగులం దుండి నీరంబు లట్లు, నాఁటి
తెల్లవారున బారి, వాకిళ్ళనుండి.

మును గాన్పించెను నీరముక్పటల మేమో యన్న సందేహ సం
జనకంబై నిబిడాశ్వికాళి యరి పక్షం బందు; వారా 'ఖొరా
సను' రాష్ట్రంపుటిలాయతీయు లనుచున్ శంకింపఁ, బశ్చాత్ స్థలిన్
స్వనిశితాసి రుచిచ్ఛటా లసిత 'రాట్ సైన్యంబు' చూపట్టెడున్.

ఎలుకే యీ యక చుక్క యూడిపడిన ట్లింతో జనోద్వేగియై
యిరువాగుల్ కలియంగఁ బోవునెడ తా నేతెంచి పేరాన్విసా
వర రాడ్దండముతోడ సైనిక పరీవారంబు వారింపఁగా
నరి సేనాపతి కాంచి నిల్పె స్వబలా జ్యారంభ ణోద్యోగమున్.

అద్భుత వికచాంబక సీ
రోద్భవములతో విలోక నోత్సుకులై యా
వద్భట లోకము, గతపూ
ర్వోద్భట కోలాహలముగ నున్నట్టి యెడన్.

జరఠ ధ్వజినీ పతి జల
ధర రవమున "పారశీక కార్తరులారా,
యరి వీర వార వారి ము
గురు మారుత మా సారాబు కోరిక వినుఁడీ!

మగతురులో నెవ రేనియు
మగటిమి గలవార లైన మానక తనతో
బిగు వెగయ జంట కలనికి
దిగుఁ డని పిలిచెఁ సహా లిదే యని," తెలుపన్.

తలిరుం గోళ్ళులఁ గ్రొత్తప్రొద్దు గిలిగింత ల్వెట్టఁ బల్వన్నె న
వ్వుల నొల్కించెడు మంచుబొట్లు, కొసలం బొల్పారు లేబైరుపై
వలపున్ మోపరి మంద్ర వీచి చను నెబ్బంగిం బ్రభాతాన, న
ట్లలమెన్ సాద్భుత మోద వీచి వెస డార్టార్ సైన్య వారాశిలో.

పలుచోట్ల గ్రుమ్మరి విలుచువారల బారు
కాబూలు నగరంబు కదలి వచ్చి
మించి మిన్నొంచున్న మంచు కొప్పుల నొప్పు
* హిందూ కుష చలంపు టిరుకుదార్ల
నెది చేయ నేమగు నేమొ య న్వైరపునఁ
గడిది నీర్వట్టుకు గజ్జురంబు
నేని యుంచుక నోట నిడ నొల్లకే మెల్ల
మెల్లగాఁ జనుతటి మీద నొక్క-
పృథుల హిమ సంహతిని గన్న వేళ వోలె,
సాటి యేకడ లేనట్టి మేటి జోదు
పేరు విన్నంత పార్సిక వీరు లందు
పోయె శ్వాసానిలంబులు పుటుకు మంచు.

తోడి పఠాణు లంత వెఱతోఁ జని పార్సిక వాహినీశునిం
గూడిరి భావి కార్యమును గూర్చి తలంపగ; బల్కె నీగతిన్
♦ గూడురు, "జా సొరాబు కొనగోటికిఁ జాలఁ డొకండు నేని పో
రాడఁగ నీబలంబున గలట్టి సుయోధుల," నంచు, వెండియున్.

సింగపు గుండెవాఁడు, § మృగశీఘ్రపదుండు, సొరాబు, వాని డా
యం గలమే! యవజ్ఞ యగు నౌదల వంప, సవాలు గై కొనన్
శృంగ విభంగమా, నొకటి చేయుద మీరొడ ; రాజుమీద న
ల్కం గొని రుస్తు మిప్పు డెడగా వసి యుంచుచు నుండె సేనకున్.

---

* "హిందూ కుష్" పర్వతాలు.

♦ గూడురుజు, గూ॥డుజు, లేక గుదూర్జు, పారసీక దండనాథుఁడు.

§ పాదలాఘవముతో జంట పోరునందు మెఱుపుతీగవలె, కురంగి భంగి వైరి ప్రయోగములు తప్పించుకొనుచు పోరుట ;- విజాతీయము.

ఇచటి కతండు నిన్నటి రేయిం జనుదెంచెను ; వాని వీనులం
దచటికిఁ బోయి వైతు రణ మాఁగుట గాఁగల సర్వవార్తలం
బ్రచుర పరాక్రముం డతఁడు వైరి విజృంభణమున్ సహించునే
యచలిత బుద్ధి ; గాన గొనినట్లు సవాల్ ప్రకటింపు డిత్తఱిన్."

నావుడు, "నిట్లు చేయఁదగు నంచు ఫెరూదు వచించెఁ బ్రస్ఫుటా
రావముతోడ తార్తర బలాశ మొగం బగుచుం " బెరాన్విసా!
నీ వనినట్టులే రణము నిల్పి సొరాబును శస్త్రధారునిం
గా వెసఁ జేయుఁ డంపెదము గాంచి యిదే తగువాని నేమునున్.

అంత ననంత సాగర సమాతత తార్తర వాహినీ నికా
యాంతర కల్పితాధ్వమున నాత్మ నివాసము దిక్కుగాఁ జనెన్
శాంత మతిం బెరాన్విస; వెసం జనె గూడ్రుజు దూర సైకత
ప్రాంత పటాలయంబునకు నాత్మఁ గలంగుచు రుస్తుముం గనన్.

* * *

3

అరుణ పటాలయంబు లవి యప్పుడ గట్టుటఁ బ్రొద్దు టెండలో
మెరయుచు నుండె; నన్నిటిని మించిన రుస్తుము గీము చుట్టునన్
వరలును సేవకాళి వటు వచ్చి యెకాయెకి గూడ్రు జున్న తాం
బర నిలయంబుఁ జొచ్చె నసమాన పరాక్రము రుస్తుముం గనన్.

నిద్దవు దోసపండ్లు, రుచి నింపెడు రొట్టెలు, గొఱ్ఱె మాంసముం,
బ్రొద్దుటి బోన మాఱి యుడి వోయెను వేడిమి ప్రక్కఁ బీటపై;
నెద్దియుఁ దోచకున్కి గర మెక్కిన శ్యేనముతోడ నాడుచుం
బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండె నట రుస్తుము బోనము నుజ్జగింపుచున్.

అచటికి వచ్చి నిల్వఁబడె నప్పుడు గూడ్రుజు; వానిఁ జూచి యా
ఖచరముఁ గ్రింద జాఱవిడి గ్రక్కున కేకను వెట్టి లేచుచుం
బ్రచుర ముదంబునం బొదివి పట్టెఁ గరద్వయి రుస్తు మాతనిన్
విచికిల దంత దంతురిత పేశల హాస విభాసి తాస్యుఁడై.

" ఎంతయు సంతసంబు నొదవించెఁ ద్వదీయ సమాగమంబు, నా
కింతకు మించి చూడ నిక నెద్ది ప్రియం బగు దృశ్య మౌను, వి
న్నింతువె వార్త లెవ్వి గల వేని - సరే మును గూరుచుండి, యె
క్కింత భుజించి త్రావు,"మని యెంతయుగారవ మొప్పఁబల్కినన్

వాకిటనే గుడారాజ్జు నిలువంబడి, “ హైకొన నొల్ల కుంటి న
నొక్కకుమ మిత్రమా, కుడిచి కూర్చొన కాలముగాదు; వచ్చితిన్
నీ కడ కొక్క ముఖ్యంపుఁ బనిం గొని; యచ్చట సంగరావనిన్
మూకల పీడి యొండొరులు మోములు గన్గొన విస్మయంబునన్.

కలనికిఁ దలఁపడు వేళం
గలగుండు వడన్ స్వసైన్య గణము, విపక్షుల్
పిలిచిరి మన వీరుల వా
రల సోరబు తోడ ద్వంద్వరణ మొనరింపన్.

ఎరిగియె యుందు వీ యభిధ నింతకు మున్నె; తదీయ వంశమున్
మరు గొనరించినా రరులు, మాన్య త్వదీయ పరాక్రమానికిన్
సరియగు పూఁపునేపున నెసంగెడు సింగపు గుండెవాఁడునుం
గరువలి వారువంపు వడి గాళులవాఁడు సుమా! సోరా బనన్.

పారసిక భటులు సంగర
ధారుణి సోరాబుపైకిఁ దలపడు టెల్లం
గోరాడఁ గోరి తగ రౌక
స్ఫారాద్రిని డీకొనంగఁ జనుమాడ్కి యగున్.

రాయి సోరాబు కాయ మెలప్రాయము గావున వాని ధాటికిం
బ్రాయఁపుఁ బ్రొద్దు గ్రుంకిన యిరాను పడాళులు చాల రౌట, నీ
యాయత విక్రమంబుపయి నాశలు నిల్పితి మోయి, గాన నీ
వీ యెడ వచ్చి పోరగదవే, పద, వేడెద, వేగమే,” యనన్.

చిఱునగ వొప్ప రుస్తుము వచించెను, "వృద్ధు లిరానువారు, నేఁ
దరుణుఁడ నౌదునా యిటు రణాచరణా వరణాని కంపఁగాఁ,
జిఱుసరదార్లకే గలదె చేవ? యదేమొకొ రాజు వారికే
గర ముపయుక్తు లంచు నతి గౌరవ మిచ్చుట చిత్ర మయ్యెడిన్.

పాయఁపువాఁడు గాన నెలబ్రాయపు జోదుల గారవించు భూ
నాయకుఁ డైన 'ఖైఖుసురు'; నావలె నుండెడు పెద్దవారలం
బోయి తయారు గండు కనఁ బోయెదు చావున కన్న రీతి చూ
చాయఁగఁ జూచు; నేఁగు డీఁకఁ జాలు; ప్రియంబగువారిపొంతకే.

పోరి పోరి దాయ యాడు పొడుపుం బలుకుల్ పురికొల్పునప్పుడే
యురవుగ పోరునందు పురులో మగ పోరగలార లెవ్వరేన్ ;
జర యుఱుదేరఁగా నుడుకు చచ్చిన నాదు మెదన్ జనించె నే
చురుకుఁదనం బొకించుకయు 'సోరబు' పిన్నతనంపుఁ బల్కులన్.

ఆతం డెంతటి మేటి యైనను తదీయ ప్రాజ్య కీర్తి ప్రభా
వ్రాతం బుర్విని తొప్ప దోచినను నేలా నాకు కన్గుట్ట; నీ
భీతైణాక్షిని గాక తాదృశ మహా భీమాజి భూమీజ పా
పాతోద్యాన విఖేలన ప్రియ సుతా వాప్తిన్ మదిం గోరెదన్.

సోరాబుం బలె వార్త కెక్కిన లస త్పూనుండు నాకున్నచో
పోరాటంబుల కాతనిం బనిచి నే బోదుంగదా, రాజ్యమున్
హేరాళంబుగ దోచు దోపరులతో నీ వార్ధకం బందునన్
మారాటంబులఁ గుందు నా జనకునిం బ్రాపిచ్చి పోషింపఁగా.

ఇట్టులు గాక నా కబలయే తొలిపుట్టువు పేద చెయ్వులం
బుట్టె సరే – ఇఁకం బోగులఁ బోను తదర్థము ; నా యశస్సుచే
చుట్టును కంచెఁ గట్టి జర గ్రుక్కిన తండ్రిని గాతు నీపయిం
గొట్టుక చావనిమ్ము జగకూళల నేలికలం గృతఘ్నులం ;
బట్టను చేత వారి కయి పట్టెము నిం కెపుడున్ రణస్థలిన్.”

ఇట్లంచు నవ్వ మొగ్గల
జిట్లింపుచు నూరకున్నఁ, జింతిలి యనుకొ
న్నట్లాయె నంచు ‘గూడురు’
జెట్లో యొప్పింపఁ గోరి యిట్లు వచించెన్.

“చేవం దీవెకు పుట్టు గొమ్మవును మాస్టీలందు మేల్బంతివిన్
ఆవాసంబవు కీర్తికాంత కని యాహా బుట్టి కయ్యానికిన్
నీవే రమ్మని పిల్వగం బగఱు చన్నే నీ విటుల్ డాగఁగా
నేవం భూత భవత్ప్రవర్తనకు తా మేమంద్రు లోకుల్ సఖా?

నీచత లోభివాఁడు జన నిందకు సైచి గడించినట్టి కా
ణాచిని డాచినట్లు, యువనాథులపై మది పొర్లు నన్న సం
కోచము పైకొనన్ వెరచి, కోరక పోరిక, గెల్పు దొయ్యలిం
డాచ గడంగె నీతఁ డని డప్పులు గొట్టుచుఁ జాటరే యరుల్ !”

ముల్కులు వోని పల్కు లివి మోమున నాడుట బిట్టు గుట్టగా
నల్క దలిర్ప, ‘ నాపు మిఁక నానుడు లింతకు మించి మంచివా
పల్కులు రావొకో, పిరికి పందలతో నను బోల్చి చేయు దే
చుల్కన మద్యశో గరిమ ‘చొప్పన, ’ కంచును రుస్తు ముగ్రుఁడై.

ఘోరం దొడ్డ నిసడ్డ సేయఁ జన, బూఁవుం జూడ నేపాటియుం,
బేరుం గీరులఁ బూరికిం గొనను, విద్వేషీంధనోపద్బ్భధా
కారం బే నని నీ వెఱుంగవె - కృతఘ్నుక్ష్మాపతి ప్రీతి కై
వ్వారల్ జీవము లిత్తు రన్న దొకటే బాధించు స్వాంతంబునన్.

చింతాకంత మదంతరంగము జయశ్రీ నష్ట శంకార్చి సం
క్రాంతావస్థను బొంద దోయి - యిఁక నేలా వ్యర్థ వాగ్ధోరణుల్
భ్రాంతిం బాయుము రమ్ము చూచెదవు మద్బాహుప్రకాండాతి దు
ర్దాంతాకుంఠిత పాటవంబును సమిద్ధాత్రీ తలం బందునన్.

చేతు రణంబు; గాని యొక చేతికిఁ జాలని బాలు మీఁద ని
ర్యాతత కీర్తిశాలి పడి యాలము సేసె నటన్న మాటకున్
నాతల యొగ్గఁబోను మగణంబునకున్ మును ; గానఁ జేతు న
జ్ఞాతుఁడనై రణం, ' బని బుసల్ విసరెన్ విసదారి పోలికన్.

వాకిటికిఁ బోయి రుస్తుము భటులఁ బిలిచి
యాయుధంబులఁ దెమ్మని యాజ్ఞ సేసి
తద్భటానీతములతోడఁ దడయకీక
యుద్ధ వేషముఁ దాల్చి సన్నద్ధుఁ డాయె.

* * *

విడిచెను స్వాంక ధారణము, వీడె నలంకరణ ప్రకర్షయుం,
బోడవుగ జాజు వన్నె నెఱి ప్రోవులు వ్రేలు కడాని సీసకం
బిడెను శిరాన, దుస్తు మని యే యరికిన్ విదితంబు గానటుల్
వెడలె నతండు స్వాలయము వీడి బిరాన నయోమయాంగుఁడై.

జపము పెట్టని తోడవుగా సవదరించు
రక్షకీ నామ హాయ మంగ రక్షకముగ
నధిక విశ్వాసవ చ్ఛావ్యాన మట్టు లప్పు
డా భటాగ్రణి వెన్వెంట నరుగుదేరె.

మును సూయాణము జేయనేఁగుతఱిఁ బొల్పుంగుల్కు గుఱ్ఱంపుగూ
నను మాత్రంత్రిక సీమ గ్రేళ్ళురుకుచుండన్ నిర్ఝరీ కూలమం
దున వీక్షించి, ప్రతీక సౌష్ఠవము, బిహ్వోత్కృష్టతా భూతియున్
మనముం గిల్చుకొనంగ దుస్తు మతిప్రేమం దెచ్చె నద్దానిన్.

ఇచ్చక మాడుచుం గలసిఁ యెక్కువ మక్కువ యుంచి పెంచుచుం
దెచ్చిన యశ్వశాబమును తీరిచి దిద్దెను పెద్దదానిగా,
హెచ్చుగ నెత్రజాలు నిగుడించిన పెన్మెడపైన వ్రేల, కీవియే
వచ్చి యిటుల్ జనించె నన వారువ మొప్పను నేఁడు గొప్పదై.

చెలువుగ మేన నిడ్డ పలు చిత్తరువుల్ బెడగారు పుట్టపుం
జిలుగు బసిండి కుచ్చెళులు చిందులు ద్రొక్కఁగ బ్రక్కలన్, నడ
ల్దొలుకహొరంగు, పెక్కులుగ దూరపుఁగోనల మారుమ్రోగు గా
థలు గల నా హయప్రభువు, తద్దయు నర్మిలి వెంట నేఁగఁగన్.

దవ్వుల రుస్తుముం గని ముదంబున డెందము లుబ్బి, దిక్కులన్
నివ్వటిలంగ మోద భర నిస్వనముల్ చెలరేపి రెల్లరున్
నవ్వుమొగాలఁ బార్సికులు నట్టువ మాడుచు; విక్రమంపు పెన్
దివ్వె వెలుంగులోఁ బొలిసె నిట్టలపుం బుయిలోట చీకటుల్.

కడలి మునింగి ముత్తెములఁ గట్టును దెచ్చెడు దాఁక మింటికిన్
బుడగ నురుంగులం దెరలి పొంగులు వాఱు కరళ్లఁ జూచుచున్
జడుపును బొందు నాలు తన జాలరి చెల్వుఁడు పైకి వచ్చినం
గడిది ముదానఁ గాంచు గతిఁ గాంచిరి వానిని బారశీకులున్.

కూరిమి చూపు పూవులను గొల్లగ నెల్లరు జల్లుచుండ నీ
హార నగాధిరాజు వలె నాహవరంగము నంతకంతకుం
జేరఁగ వచ్చె రుస్తుమవిజేయ పరాక్రముఁ; డావలం - బ్రభా
తారుణు బోలెఁ దత్సుఁడు తార్త్రనివేశమునుండి వెల్వడెన్.

ఎవ రయి యుండ నోపు నని యెంచుచుఁ, బోరుల దొడ్డజోదులం
థవరవ పెట్టుచుం బితఁ గనన్ రణభూములఁ గ్రుమ్మరిల్లు న
య్యువకుని జూచుచు న్నిలిచె నూరక రుస్తుము కన్ను లార్పకే
యివి యని చెప్పరాని వుదయింప మదిం బదివేల భావముల్.

ప్రాలపము మార్దవంబు బొడవుం గని యంత్రిపురంపు దోఁటలోఁ
గలకల గాలికిం జలము కమ్మఁగ బల్కు కొలంకు గట్టునం
గలువల జేని కాంతిఁ గులుకాడు తృణావనిఁ జిన్ని నీడలం
గిలికెడు కన్నెమావి మొలకే సాహారా బని దోచె తండ్రికిన్.

శూర వరీయమున్ శశి కిశోర సిత ద్యుతి పుంజ మంజులం
బా రమణీయ మూర్తిఁ గని యక్కటికం బెదయందుఁ జొచ్చినం
జేరఁగ వచ్చి పట్టి కిటుఁ జెప్పఁగఁ గోరి కరంబు నెత్తఁగా
వీరుఁడు తండ్రి దోచె నొక విన్నను దాకెడు తాడి కైవడిన్.

‘ ఓతరుణుండ రమ్ము, సమరోర్వికి వచ్చితె? యక్కటా! భవత్
చేతము గీరుటం గలను సేతకుఁ బొమ్మని, నిన్ను నేఁడు చేఁ
జేత నె జంపఁగా వలసెఁ, జేయున దేమిఁక - చావుసింగపుఁ
వాతఁ బడంగఁ గోరి యిటు వచ్చితి వెంతటి పిచ్చివాఁడవో!

చిలుకలు గోరువంకలు వసించెడు తావులు గావు, మావులం
గల కల కోయిలల్ సభలు గట్టెడు పట్టులు గావు, పూలపై
వలపుల పాట తేటులకు వాటిలు చోటులు గావు, నల్లలం
దొలకెడు నేల లివ్వి, యిటుఁ ద్రోయకు నీసుకుమార రూపమున్.

మరణ భయంక రాకృతిని మానసమందున నెంచి చూచినం
గరుణ యొకింత యేనియును గానఁగ రాదఁట; కాదు కాదు తత్
ఖరతర నాసికానిల నికాయము చందన గంధవాహముల్
ఉరు దశనాంత కాంతి తతులో యువకా మిహికా వికాసముల్.

నీ పాలవంటి పరువము
నీ పైడిని గొంచెపరచు నెమ్మో నెదిరిం
గాపాడు లెఱుంగని నా
పాపార్ద్రి కరంబులందుఁ బడ వ్రేయకుమా !

బాలుండా! యిటుచూడుమోయినను శుంభత్ స్తంభసంకాశు డం
గేళీ భూతరణుండ, నిల్చితిని పెక్కింటన్ రణాలందు ; లే
దాలం బందున నోహటించుటయు, దాయన్ వీడు లేనాఁడునుం;
బోలుం బోలము లెంచవైతివి గదా పోఁగాల మే తెంచుటన్.

హారిదంత దంతిరా డురు దంత పరిదంతు
రిత వైరి నుతి, బాహు తత బలంబు

ఉదురంగ రంగ ద్బృహుళ తుంగ గిరి శృంగ
పరి భంగకరము, దోశ్శిర విధంబు

అసమాన మానసాకస మాన హాసనూన
లసమాన, మరి భీకృదశి యశంబు

జయ బంధు రాలోక చయ సుంద రేందీవ
రేందీవ రాసనాయిత, మురంబు

సతత నిర్ఘోషి తేతర సామ్య రహిత
మహిత దుర్ధర్ష ఘోర సమ్యగ్గభీర
పరబ లాంభోధి కుంభసంభవ నిభంబు
బాలకా ! మామ కాహవ ప్రాభవంబు.

చావున్ రమ్మని పిల్తు వేల యువకా, చాలింపు మీయత్నమున్
భావం బందున నెంచి, తార్తరుల సంబంధంబు బోఁద్రోచి నా
యాహ్వానానికి రమ్ము, నాసుతుఁడవై యస్మత్ ధ్వజచ్ఛాయ నా
జీవం బేగెడు దాఁక పోరుము జయశ్రీ నిత్య కాంతుఁడవై. ''

వారిద ఘోషకుం బురుషు వచ్చు గళస్వనమున్ వినెన్, దదా
కారము నారసెన్ సుతుఁడు; కాంచెను కానల చెట్ల సందులం
దూరి తమోవృతావనుల దుంపెసలాడు వెలంది వెన్నెలం
గేరుచు మొల్కలెత్తు సిత కేశములం దల నచ్చటచ్చటన్.

అనుమానం బెద నంకపొంకములుగా నావిర్భవం బందినన్
జనకుం డాసి రయంబునం బొదివి తత్ జంఘాద్వయిం గౌఁగిటం
దనయుం, 'ఓ మహనీయ, కీర్తిపరిధౌతాశాంత పర్యంతుఁడున్
యిన తేజుండును నైన రుస్తుమువు గావే, తెల్పవే, తెల్పవే, '
యని వేడం దలపోసె నిట్లు జనకుం డాత్మం బరాచీనుఁడై –

ఔరా, వీఁ డెదలోనఁ బన్నె నదియో నారీతి గాకున్నచో
పోరాటానికి రాక, నన్, బొగడఁగాఁ బూనం గతం బేమొకో,
యూరూరం జను లాడుకొంట వినమే, యుత్కోచు లాత్మస్తుతిం,
బారీణుల్ కుహనా వినీతు లనుచుం బల్తార్తి తారుణ్యులన్.

ఇప్పుడు నిక్కవంబు వచియించితి నేని, జయంబు వీనికిం
జొప్పడు నెల్ల మింటిపువు చొప్పని తెల్లము గాన, నాలముం
దప్పగ నిచ్చి, నాదు భుజ దండ బలోన్నతి నుగ్గడించి, కా
డొప్ప సమాను నట్టు లెదియో యొక కానుక నిచ్చి యేఁగడే ?,

ఏగినయట్టిఁ దూరకొనునే, సఫలం బౌగ డొందఁ గోరి, ' నే
నేగితిఁ బెక్కు కయ్యముల కింతకుము న్నొకనాఁడు రుస్తుమే
యాఁగఁగలేక మత్పటిమ, కాపగ బోరు, సమాను లేగు న
ట్లేగితి మిచ్చి పుచ్చుకొని యెవ్వియొ కానుకల,' నంచు వాఁగఁడే!

దానఁ జేకురుఁ దలవం పితాను యోధ
గణములకు నెల్ల నావల్ల గనుక; నిజముఁ
గప్పి పుచ్చెద నని యెంచి యిప్పగిదిని
బల్కె రుస్తుము కర్కశ స్వన గళాన.

' లెమ్మిఁకఁ జాలు కైతవము లెమ్మర రుస్తుమువా యటంచు, నీ
విమ్మెయిఁ గోర నేటి, కొనరింపుము కయ్యము, లేక యోటమిం
గ్రమ్మరనియ్యకొమ్ము, నుడులంగొఱయేమి, యెదుర్పవేమొ యు
ద్ధమ్మున రుస్తు మొక్కరుని దక్కఁ దదన్యుల నోరి యుద్ధతా.

నిరుపమ విక్రమాంశు చయ నిర్జిత విద్విష దంధకారుఁడై
వరలెడు రుస్తు మన్ చటుల భాస్కరునిం గను లెత్తి చూడలే
రరులు రణాన; నేఁడు భవదగ్రమునం గలఁ డంచు చెప్పినన్
దురము గిరం బటుంచి నిను ద్రోలదె మున్ పెను భీతి శాలకా !

అట్టిఁడఁ గాక నీవు గను నట్టిఁడ నైనను నాదు మాటలం
గట్టిగ నమ్మమోబుదుత, కయ్యముమాని గ్రహింపుమోటమిన్:
అట్టులు చేయ వేని భవదస్థిక- లెండల నెండి యిచ్చటం
గొట్టుక పోవు నీట నదికూలము బొర్లగ మండువేసవిన్.

అని పల్కి శోకఁ ద్రొక్కిన
ఫణి ఫణితి చివాల్న లేచి బాధామర్షా
రుణ దృక్కుల రుస్తుముఁ గని
యనె నిష్ఠు సొరాబు వికట హాస ముఖుండై.

'నీ వంత భయంకరుండవె ?
యావంతయు నాదు కనుల కట్టులు లేవే ?
నేమో మాటల భీతుని
గావింపఁగ నాడుదానిగా నెంచితివో !

విని విని వీను దోయి పరివిద్ధము లాయె ; స్వకీర్తి దుందుభి
ధ్వనిత కళా ప్రదర్శనము తా మిఁక యాపుట లెస్స ; యాజిలో
నిను తల దన్నువారు ధరణిం గల రెందఱో; బాలు నట్లు నన్
గనియెద వేల నీ వొక జగా మొనగాఁడవుగా యెగాడిగా.

నిక్కువ మోయి నాయెదుట నీ వనినట్టులె రుస్తు మున్నచో
నక్కట నాకు చేతు లెటు లాడు దదీయ పవిత్ర మూర్తినిన్
మ్రుక్కడి వోలె శస్త్రముల మొత్త గడంగుట ; కట్టు లొట నిం
కెక్కుడి సంగ రాచరణ మియ్యది వాని సమక్ష మైనచో.

కండలు నిండు పోటుమొనగాఁడవుఁ సంగర కౌశలుండవున్
గండుబు లేనియుక్ సవతు గాని భయంకర విగ్రహుండవున్
బెండువు గా వటంచు నిను బేర్కొనెదన్ మదమత్త యోధి, యు
ట్లుండియు గయ్యమందు గెలుపోటము లెప్డు దురూహ్యముల్ గదా!

తావక హస్త కీలితమె తప్పదు గెల్పని నొక్కి చెప్పగా
నీవును నేను దక్కు ధరణీ నరులుం బవమాను పన్నునం
బోవు కృపీట వాహముల పోల్కి విధాతృ వశానువర్తులే
కావున నీవు గోరు గతి గా దెపు డేనియునం చెఱుంగుమా.

జరిగిన వెన్క నిక్క మనఁ జాలుదు మంతియ గాక యెవ్వ రే
నెరుగరు భావికాల మిదమిద్ధ మటంచు; భవాంబు రాశిలో
కర డొక డంబరం బొరయగా మనలం బఝు కెత్తె దూరవుం
తరి బడవైచునో ప్రచుర దారుణ నీరధి పొట్టఁ బెట్టునో. '

హారి శాబ శోభి సుతుఁ డి
ప్పరుసునఁ బల్కంగ మారు బల్కక జనకుం
డురగేంద్ర నిభము కుంతము
గిర గిర గిరఁ ద్రిప్పి ద్రిప్పి కేల న్విసరెన్,

రివ్వనఁ గుక్కుటార్భక పరిగ్రహణార్థము వాడిచూపుతో
దవ్వ మొయిళ్లనుండి యిలఁ దాకు శశాదన మట్లు తంద్రియే
రువ్విన వచ్చు యీటెను విలోకన చేసి మెఱుంగు కైవడిం
జివ్వన ప్రక్కకుం దొలఁగె; చెచ్చెర యుద్ధ విదగ్ధ సూనుఁడున్

మెరమెర లీను నీటె పుడమిం బడి రేపెను ధూళి పాళి; ధీ
వరుఁడు సొరాబునున్ క్షణ విభా నిభ కుంత మనంత వేగమై
బరవఁగ వైవ రుస్తుమును బాయక తాకెన గాని, వెంటనే
ధరఁ బడె భూరి కంకటక దారుణ ఘట్టన కుంఠితాగ్రమై.

అంతం గుంతా హాత్రికిన్
సుంతయుఁ జలియింపకుండ శుంభత్ భూభృత్
కాంతుని బలె రుస్తుము దు
ర్దాంతోద్ధతి మిన్ను ముట్ట రక్తాక్షుండై.

కేలన్ భీకర శాఖను
గీలించి సొరాబు మీఁదికిన్ వైవంగా
నాలంపు దిట్ట యతఁడున్
లీలం దప్పించుకొని యె రెండవమాఱున్

గురి బాయంగ తదాయుధంబు వెస నిర్ఘోషత్ పవిం గేరుచున్
ధరపైఁ గూలెడు లోననే, తనయ శస్త్రాఘాత దేహావనీ
ధరుఁడై రుస్తుము డ్రెళ్ళి ఫెళ్ళు మని నేత్ర ఘ్రాణ కర్ణంబులం
జొరగన్ వాలుక నేలకుం దొఱగినన్ సొరాబు చేరం జనెన్.

సాటియె లేని రుస్తుము రసాగతుఁడై తన కేళ్లు వాలుకన్
గాటము గాగ గ్రుచ్చి, పెనుగాళులఁ జాపి, నిరస్త్రుఁ డౌట చే
వాటున నున్న దాయుఁ గరవాడిగఁ జూచుచు నూరకున్న, య
ప్పాటున నెంత దారుణ కృపాణముపా లొనరించు టాతనిన్.

అతి కరుణాంతరంగుఁడు, నుదార గుణాఢ్యుఁడు నైన యా సొరా
బితరులవోలె వర్తిలక, యీగతి వైరి కరస్థుఁ డైన కు
త్సిత మొక యింత లేక రొమ్ముఁ జేరిచి వాలును, లేశ హాస భా
సిత వదనాబ్జుఁడై యమృత శీకర తుందిల మంద భాషియై.

సంబర మారయె నీప్రథిత సంగర పాండితి; కాయుధ ప్రయో
గంబును లెస్సగా సలుపఁ గల్గుదు వే! యది నన్ను దప్ప న
న్యంబుల నెల్ల దాకు; నహహా! యిఁక లెమ్ము, వృథాక్రుధన్ మనో
బ్జంబున వీడు, లే దది నిజానికి నాయెదలోన సైతమున్.

అవురా! పాఱును దూరదూరముగ నేలా నిన్ను గన్నంత నే
లవమున్ లేక యెడంద వీడి యలుకల్లం బంచబంగాళమై ;
యెవరై యుందువొ తేనెగిన్నియను గా నీరీతి నాయుల్లమున్
సవరింపంగ – నదేమొ రుస్తుమును నేనా కాను కా నందువే ?

తోఁచెద గాని నీకపుడ దోఁచిన కందుగ, వంద యాజులం
జూచితి, వాని యుగ్రతర శోణిత భంగము లందుఁ దేలితిన్
నా చెవులార వింటి మరణ వ్యథితాత్మ విలాప గీతముల్
యేచిన గుండె నిబ్బరము నేదిన దేదిన మేని యున్న దే ?

ఈనాఁడే నినుఁ జూచి యబ్బురముగా నేవో వచోఽతీతముల్
నానా నూన సమాన భావ చయముల్ నాలోన సావ్యక్త వీ
ణా నాదంబులు పుట్టె; శాంతియ మదంతర్వాణి యా దేశమో,
మానంగాదగునయ్యయీయని; వయోమాన్యుండ వూహింపుమా!

రోసముఁ బాసి, ప్రాసములఁ ద్రోసి చరింత మనంత శాంతి కాం
తా సుఖ లాస్య రంగ సికతా మయ సీమలలో సుధా సమా
నాసవ మానుచుం దొలి రణంబులఁ గూరిచి ముచ్చటించుచున్
రోసిలి మిన్ను ముట్టి మొగిలుం గవ డీకొని యేక మైనటుల్.

కోపము నూమకీన జనకోపమ, నాపయి! మూపు తీంట్రముం
జూపఁగ నీకుఁ దార్తరులఁ, బార్సికు లందున నాకు నెందఱో
జేపడ వచ్చుఁ గాన రణ చింతను వీడి, యొనర్త మాత్మలం
బ్రాపిడి యల్లి బిల్లి యను మల్లియ తీవెలఁ బల్లవింపఁగా. ”

పొందును గోరి లోన పారపాచ్చెము మందున కేని లేక యీ
చందపు గంబు రాపాడి పచారము లొల్కెడి మొల్క పల్కులన్
నందనుఁ డాడుచుండు తరుణానఁ, దటాలున లేచి కుంతముం
బొందెను రుస్తు, మంతటనె బొందె పురాపరిపుల్ల తేజమున్.

కరమునఁ జేరి ఘోరముగఁ గ్రమ్మఱి, విప్లవసూచకాగ్రమై
మెరసెను ధూమకేతువును మీఱుచు కుంతము; ధూసరంబులై
దర గత కాంతులై యతని దంశన శీర్షకముల్ నతీకృతుం
డెరుగఁ డితం డటంచు పచియింపకయే వచియింపు చుండఁగన్.

పొంగెను పెన్నురం బుదధి పోలిక, మోవుల దాటి నుర్వులు
బ్బంగఁ దొడంగె, ద్రొబ్బువడి వచ్చిన గిబ్బకు చాదృనన్, వచో
భంగము వాటిలెన్, విరియఁ బారెఁ గనుంగవఁ గెంపు గుంపులు
త్తుంగ ఫణాహి మీరెను క్రుధోదయముం గని రుస్తు మెంతయున్.

ఘా ర్దైఱుఁగని కాతాళపు
ముద్దర వడి చుఱుకుఁదనము పొంపిరి వోవం
బద్దయు ములుకులకుం బె
న్నుద్దులు నుడు లెట్టకేని నోటం దాటెన్.

"ఓ తటిదంగి, చెంగు మని యోసరి దూసుక పోక నీకు నే
రీతి నుదగ్ర దోర్బల పరీక్ష నెమరొ్కన లావు జాలు ; నీ
చేతులు వోయెనే - దురము చేతకు కాల్గిలు పేల మాటికిం ?
బాతర లాడి, నీకు మగపాడియ లేదన - వచ్చు నెంతయున్.

కయ్యంబున నెయ్యం బని
తియ్యంబులు, వెయ్యి పార తేనియ సోనల్
యొయ్యొయ్యన వినుతువు, మది
నుయ్యాలం బెట్టి యూతు వోరి దురాత్మా.

పూత పసిండి వోని నుడి పోహణ జేతువె గాని, యాజి నీ
చేతయ గాదు; మంజు వనసీమల కోమల కామినీ పరి
వ్రాతపు వాతెరల్ గొరికి భాసిలు టే యనుకొంటి వేమొ, యి
య్యాతత దోర్బలాఢ్య నిచయంబులతోడ రణంబు సైతమున్.

ఛీ! మఱొక్క మాఱు నీ మరుల్ గొలిపెడు
నెనరు లాడి నుడులు వినుపఁ బోకు
కదనమునకు వచ్చి కరవాల మెత్తక
తేనె లొలుకఁ బలుకు, నానగండ.

చెలిమిని సంధినిం గుఱిచి చీటికి మాటికి బూటకంబుగం
బలికిన యంత దాని విని మానుదు నాలము నంచు నెన్నడుం
దలఁపఁగఁ బోకు, నీదు పయినం గల తొంటి దయా లవంబునుం
బొలిసెను, నీవు నన్నిటు చమూద్వయి ముందు నతీకరించుటన్.'

నాపుడు భూరి రోష గగనంకష వీచి యుగాంతరంగ పా
థోవసుధాన లేచి పడె, దోశ్శిఖరాలు చలించె, నేత్ర రా
జీవము లగ్ని వృష్టిఁ గురిసెం, గరవాలము పైకిఁ బ్రాకె హ
స్తావయవం బయత్నముగఁ, జయ్యన రేగె రణానలంబునన్.

ఖరఖడ్గాల్ వెకలించి దూకి, రణముం గావించి రబ్దారవ
స్మరణాపాదక మండలాగ్ర యుగళీ సంఘట్టన స్వాన బం
ధుర రోదసి కుహారంబుగా, సుమిత షణ్ణోర్వీరుహీ భూత గా
త్రరుగుద్గారము గాగ నిర్వ్యరును వైక్రాంత్యప్రభా పాంపతుల్.

అవిగో సైకతసీమలో మొగిళులే యూరెండుఁ బోరాడు చు
న్నవి, శంపాలతికల్ చలించె, నురుముల్ నానా దిశా వీథులం
దవిలెం, గుంకుమ పంక మాయె నిసుకల్; తారాడె నానేలలం
దెవియో శోకము గొల్పు నీడ లకటా! యేమేమి రానున్నదో?

ఆకసమందు భానుఁ డొక యంబుధర ప్రతిసీర వెన్కకున్
వ్యాకులి తాత్ముఁడై చనియె, నల్లన నెల్లెడ నేవొ మూలుగుల్
ప్రాకెడి, ధూళి, యూయిరువురం, బెనుగాలికి రేగి, చుట్టెనే
సైకతమా! యెదే నొక విషాద పయోదము నిన్ను గప్పెనో!

ప్రకృతి పంథా విరోధ మీ రణము గాన
భాస్కరుఁడు చేరె నంబుదాభ్యంతరమున ;
గాలి మూలిగె ; నెట్టి శోకాంధతమము
పుడమి మిన్నుల కౌఁగిటం బొడమఁగలదో !

* * *

అధిక తరాహవ క్లమథు లయ్యుఁ, క్రుధాభినివేశ దంతుర
ప్రధన రతాభిలాషు లయి రక్తరుచిప్రచయంబు లుగ్ర దృక్
పథములలోన మించి పరవళ్ళను ద్రొక్కఁగ, వారు పుంస్పదా
యుధ యుగళంబు కైవడి మహోగ్ర రణాన మునింగి రెంతయున్.

జనకుఁడు విసరిన కుంతము
తనుజుని మైనుఱువుఁ దాకి దానిని ద్రచ్చెన్
మొన నెమ్మేనున నించుక
యును గ్రుచ్చుకొనంగ లేక యుడివడి పోయెన్.

విసరిన యీటె యీషగిది పిసరమై సహారాబు పేరణిం
గొన దిగియుండఁ దానిఁ గొనఁగోరి మహోగ్రహజాతహుంకృతిన్
వెసఁ జన రుస్తుముఁ యువక వీర వతంసముఁ డంతలోన నే
యసిఁ గొని శీర్షభాగమున నక్కఁసు గ్రక్కుచుఁ గొట్టె బిట్టుగన్.

ఆనతశీర్షుఁ డాయె వపురానతశీర్షుఁ, డనన్యసాధ్యుఁడుం
గాని విషాద వారిద నికాయము లింకను నల్లబాఱె; ఘో
రానిల వీచికా చయము లందున నెవ్వొ విలాప శోకలీ
స్వానము లుప్పతిల్లె క్షణభా నటనంబు లెసంగె దిక్కులన్.

రక్షకి హేష జేసెను, కిరాత పరిక్షతమై యొడాదలం
గుక్షిని గీలుకొన్న ఘన కుంతముతో నెటకో రయాన హ
ర్యక్షము పొంగి పోర్లు రుధిరంబులు రాలగఁ బారిపోయి, సాం
ద్రక్షప నేఁగుదెంచి సికతంబున మే న్విడువేళ పోలికన్.

ఆ హేషాత్త వికార నిస్వనమునన్ యావద్బలాస్తోక సం
దోహంబుల్ భయకంప మొందెను, ప్రభూతోద్రిక్త వాఃపూరమై
నీహారీకృత మాయె జీవికయు; గానీ దాన నావంత యు
త్సాహంబు న్సొహారాబువీడఁడు, రిపున్ ధైర్యంబునన్ మార్కొనెన్

మరల సొరాబు పేరలుక మాద్యదిభారి నిభాభి శోభియై
కెరలి శిరశ్ఛిదంబు పయి గెంటెను సర్వబలంబు చింది భీ
కర కరవాలముం; దలను గ్రమ్మఱ రుస్తుము వంచె ; గాని యీ
పరి పిడి కేల నిల్చె కరవాలు ఘణిల్లని డుల్ల గుల్లలై.

అంతట రుస్తు మెత్తె శిర మంబక రోష కషాయ దీధితుల్
ముంతల ముంచి పోయు గతి ముమ్మరమై కనుపించె, మించి యా
శాంతము లెల్ల ఘూర్ణిల్లు మన చండతరాహి దురీక్ష్యమూర్తిమత్
కుంతముఁ గేలఁ బూని జనకుండు మహోగ్రహ నిగ్రహోగ్రతన్.

హాస్తోత్తంభిత కుంతమై ప్రకృతి హాహాకారముల్ సేయఁగా
రుస్తు మ్మంచొక ఘోర సింహరవమున్ రోదస్సు నిండార న
య్యస్తోకోగ్రలయావతార మొక కొండంతై వెలారించె, సై
న్యస్తోమం బిరు క్రేవలన్ నిలువ చిత్రాంతర్గతాకారమై.

అది యాలించి, తటాల్న ముందటి పదం బావంత వెస్దిసె, మున్
గదియ౯ వచ్చెదు రూపముం గనిరె, నింకం జెప్ప నేలా, మదిం
బాదివె౯ నివ్వెరపాటు, నిల్చె నిలువుం బొమ్మై సౌరా బంతటం
బదివే లక్కర మేని తక్కువ యగున్ వర్ణింప నాదృశ్యము౯.

ఉన్నటు లుండి కేలఁ గల యొడ్డనముం బడిపోయె, నంతలో
పన్నగ మట్టు లీటె జారఁ బారఁగ నయ్యెయె, రూపు గొన్న ని
ర్వణ్ణత నేలఁ గూలె :— నతివేలముగా సికతామయావని౯
మిన్నుమియంగఁ బొంగి పరువెత్తెను వేడివెలుంగు వెల్లువల్.

* * *

ఉత్తర భాగము

౬

ధ్వజినీద్వంద్వము చూచె రుస్తుమును భాస్వత్ బింబసంబాధకృత్
విజయ స్తంభము వోలె, సంగర ధరిత్రిన్ నిల్చి యుండన్, ధరా
రజ విభ్రష్ట పురాణ శిల్ప విభవ ప్రాంచత్ సభా సౌధరాట్
రజత స్తంభమొ నా సొరా బొరిగి నల్లల్ వెల్లువల్ సేయఁగా.

వెగటుగ నవ్వె రుస్తుము, దభిల్లున గొడ్డటఁ గూల్చినట్టి పెం
దొగరుచిగుళ్ళచెట్టువలెఁ దోచు సొరాబును జూసి, "యోసొరా
బగపడెఁ గాదె నీకు తుద కంతయు; నుంతయుఁ దెల్వి లేక య
ట్లొగఁ బడినాఁడవే కలని కెంతటి వెంబర విత్తువో గదా.

ఆలమునందు పార్సిక భటాగ్రణి నొక్కని నేవిధాననో
గూలిచి వాని మేన వెలుగొందెడు పేరణి సీసకంబులన్,
వాలును, గెల్పు చిన్నెలుగ వ్రాలి గ్రహించి, భవన్మహీపు నొ
డ్డోలగమందుఁ జూపి పొగ డొందఁ దలంచితి వెంత యాసయో!

ఒంటెం, భండన దుర్నిరీక్ష్య ఖర తేజోధ్వాంత మార్తాంత రూ
పుం డౌ రుస్తుమె వచ్చి నిన్ను గవయం, బోరుంధరం గాన్కలం
గొండాటంబులఁ గూర్చి బండసమమౌ గుండెం బువ్వుం జేసి నె
య్యుండుం గైవడి నేఁగ నెంచితి వహో! యుష్మన్మనోవైఖరుల్.

పతత్త్రావక వీరకార్యములఁ దా మెంతేని టార్టార్ భట
వ్రాతం బాత్మల నక్కజం పడి నినుం బాటించి పెన్జోదుగా
నీతో సాటియె లేఁడటంచు యశముర్విఁ నిర్మింప; నీతండ్రికిం
బ్రీతిం గూర్పఁ గడింది నీదు మది యువ్విళ్లూరెనే డింభకా!

అది సాధించిన నంకె కెక్కుదు నటం చాశించితో మూఢుఁడా!
తుద కాగొంతెమ కోర్కె దొంతర లవెందుం బోయెనో గాని, నీ
బ్రదు కీరీతిగ నేలపాలయి చనెన్ వ్యర్థమ్ముగా; తండ్రికిం
గొదువై సమ్మద మెల్ల, నేఁడు గలిగెన్ గోమాయుసంఘాలకున్.

ఊరుం బేరును లేనివాఁ డొకఁడు నిన్నుగ్రాహవ క్షోణిలో
శూరుండై తెగటార్ప నీ కడ యశస్సుం గూర్చెనే, యల్ల నీ
వీరాలాపము లేడఁ బోయె, కుహనా వీథీ విహారంబు లే
దారిం బట్టెను మూఢుఁడా! తుదకిటుల్ దైన్యాంతముం బొందితే!"

అన నీరీతిగఁ గోప శోకములఁ దన్నావంత యుద్వేజితా
త్ముని గానీయక పండువెన్నెలఁ దడంపుం బిందు నిండారి తో
న్మని శ్రాదారిని బోలె సోరబు ప్రసన్నాకార రేఖా ప్రభా
ఖనియై; నాటిన యీఁటితో నిసుకపై కై వ్రాలి పల్కెన్నిటుల్.

" ఊరుం బేరును లేనివాఁడ నగు నే నుగ్రాహవ క్షోణిలో
శూరత్వం బెసలార ద్రుంచితి గదా సోరాబు నం చూరకే
పూరా బొంగకు మాత్మ, నాదు పతనంపుం గారణం బీవు గా
దా దస్త్ర మ్మని నమ్మ మోయి స్వనుతి వ్యాపార పారీణుఁడా!

ఎవ్వఁ డెఱుంగ కున్నతటి నిప్పగిదిం బయిఁ బడ్డ రీతిగా
నవ్వర నామధేయము శ్రవోంతర వీథులు సోకినంతనే
నివ్వెఱ గ్రందుకొంట నవనీచ్యుత శస్త్రుఁడ నైన వేళ న
న్నివ్విధిఁ గూల్చినాఁడ వగునే మగపాడి యనంగ నిద్దియుణ్.

కాకున్నన్, నినుబోంట్లు నూఱుగురు నన్ గయ్యాన నొక్కుమ్మడిన్
డీకొన్నన్ భుజ దండ చండతర ధాటిం జిక్కి యామెల్లరుం
జీకాకై ధరఁ గూలరే, యిచట తచ్ఛిద్రాంగ రక్తంబు పె
న్వాకల్ గట్టి స్రవింపదే జయ రమా వాల్లభ్య, మేనొందఁగన్.

ఆ నామామృత శీకరావతరణం, బా తావకాకార రే
ఖా నిర్వ్యస్మృదు భావనా జనక దుక్సందోహమున్, నన్నలో
కా నిర్వాచ్య మనోదశా వశునిగం గావించె, నిర్వణ్ణితం
బూనించెన్ వసుధాచ్యుతాయుధుని నన్ బోదుంధరం గూలిచెణ్.

" ఏవం భూతము గాదు నారణ కళా హేవాక భావాకర
గ్రావాకార రమా సమాగతము, నా రాజద్భుజా సాదితం
బీ విన్నాణపు గెల్పు దొయ్యలి యటం " చీరీతి నాత్మస్తుతిం
గావింపం దొరకొంటి; నేను విగత ఖ్యాతుండ నై మేన్వఁడన్.

కాని మదాంధుఁడా వినుతు - గాత్రలతా పరివేపథుండవై
వీనులు నిక్కబెట్టుకొని వింటువు గాక! యరిందమముం, డమం
దానుపమాన శౌర్యనిధి, నాజనకుం డగు దుష్టు మొంతయుం
దీనికి నంగలార్చి పగ దీర్పక వీడఁడు నిన్నెఱుంగుమా - "

నా విని క్రేణి సేయు గతి నవ్వుచు, నాదొక యాభవాంత శో
కావహ ముప్పతిల్లెను స్వయంకృతమై యను తెల్వి లేక, తా
నీవగఁ బల్కె దుస్తు, "మిది యేమిటు పల్కెదవోయి, వెఱ్ఱికి
గైవస మైతివే, సుతుఁ డొకండు గలం డను దీవు దుస్తుముః."

అనినన్ వెస నశియించెడి
స్వనమున సొహరాబు మారు పల్కె నిటులు, "నే
ననునది యంతయు నిజ, మా
తనయుండ నాసన్న చరమ దశుఁడను నేనే!

ఆ సుధామయ మూర్తి యా వీరవరుఁడు
నా సర్వాభూపరిణాహ గవేష
కైకలత్యం బగు నాకూర్మి తండ్రి
యెచట నున్నాఁడో తా నెటుల నున్నాఁడో
యీవార్త విని యాతఁ డెంత చింతిలునో?

కడుపు చిచ్చున మండి కడు నుగ్రుఁ డగుచు
'నేది నాయాయుధం బేఁడి ఘాతకుఁడు'
అని పుడమి వడక బిట్టార్పును వెట్టి
పగ తీర నిన్నెదకి పట్టి బలి గొనక ;
మాతండ్రి వగచు, నెమ్మాడ్కి నాకొఱకు!
మాతండ్రి షోఱు నెమ్మాడ్కి నాకొఱకు
నధి గాంచు వఱ, కేన్ని పసువులు మేన,
నిల్తునో నిలువనో - నిలుచు నే యకట!

అయ్యో! ప్రాణము లేనుగా బ్రతుకు ప్రేమాంభోధి నాతల్లి; మే
నొయ్యొయ్యం జర గ్రుంకు నిష్ఠ దయలే కొక్కింతయుం, బుత్రకుం
డియ్యాత్యయత మైన లోకమునఁ దన్నేకాకిగం జేసె; న
య్యయ్యో మానస మెట్టు లోప్పునని యేమై పోవునో నెవ్వగన్.

దురపు నేలల గెల్పు దొరలించుకొని వచ్చి
 యిలు సేర బారించు నెలమి సెలలఁ,
బారించి కౌఁగిట సారించి నెమ్మేను
 తలిరుగేలున నల్ల దడవు దడవు,
దడవి యుల్లంబున తనివి దీరక యున్న
 గుశలమే యని గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడుగు,
వడిగి యురుగు పొరు గమ్మల కెరిగించు
 గొసరి యూమెత లింట నెసఁగఁ జేయు
 మోదమునఁ బొంగు నాతల్లి, నాదు రాక
 రాకమై యొప్పు ప్రణయ వారాకరంబు
 నేను చేరక యీవార్త నేఁడు చేర
 నయ్యయో కన్న కడు పెంత యావటిల్లు.

గొనముల వంగడంబునను కొండికవాఁడగు జోదు యీరెచే
తన సిరి దూరదేశ సికతావని పాలయి పోవ, మున్నటుల్
కనుగొన లేదు నన్ను, తన కన్నుల వెన్నెల వత్తి, గెల్పుమై
యని బువి వీడి సేమముగ నాగతుఁ డౌటను తా నిఁకం గటా!

నైక సమీక భూత జయన స్ఫురణా పరిణాహ సూను రే
ఖా కమలాకరంబులుగఁ గ్రాలెడు నాలయ సీమ లెల్ల, నా
రాకయె లేక చీకటుల రాపిడులం గడు చిన్నవోవ, తా
నేకరణిన్ వసించు జననీమణి యచ్చట శోకమూర్తియై.

పండిన దోస తోట వలె పాపలు బిడ్డల కాపురంబు గా
వ్రాం జెది యేనియుం బెడద యుప్పతిలం, బదిమంది పల్కులం
గొందుకదై యడంగ నది; కూరిమి పట్టి నొకండ దక్క వే
ఱండయె లేని యామె కెవ కాదురొ బాసట యూరడింపఁగన్.'

అని తన తల్లిని దండ్రిని
తన యాసన్నావసాన దశను దలఁచుచున్
మనమునఁ బొంగెడు శోకం
బును బట్టగ లేక యెక్కుమొగి బిట్టేడ్చెన్.

పురపుర బొక్కి రుస్తుమటు పుత్రకుఁ జేడ్వఁ, దలంప సాగె, దా
మరచిన పేరులుం గరము మాసిన తొల్లిటి జీవితంపు చి
త్తరువులు బల్మిమై మదికి దారిచెఁ గాని కుమార రూప మే
మఱుగున గానరాదు, పలుమారులు గాంచె కుమారి రూపమే!

" నాకు కుమారి పుట్టె నని నాఁ డెఱిఁగించి, రదేల కల్లయా;
లోకములోన నాదు కొమరుం డని చెప్పుకొనంగ గారవో
త్సేక మటంచు నీతఁ డిటు చెప్పెనొ? కాక యథేచ్ఛఁ దన్నుఁ జా
మీకరతోషితుల్ సలువు మేరయె లేని పొగడ్త నమ్మెనో.

అని తలపోయు చుండ తన యాంతిమకాల విలాప కాకలీ
నినద కలాపముల్ చెవుల నింపుచు నుండెను; కొందలంబునుం
బెనుపడి యంతకంతకును భీకర సంకులతం ఘటించి నె
మ్మనమును నాతి కాలమున మారిచె బున్నమ సందరంబుగన్.

తలపు గిలాతముల్ వెడలి దవ్వుల కెవ్వలకో కడింది యా
కులమున బార నశ్రుకణ కోరక వారము గ్రమ్ము దేర, నా
బలితపు గోటి పాటనకు పాతము నందిన పూవుపోలికన్
ఇలపయి నున్న పట్టిఁ దిలకించుచు నుండెను దుస్తు మన్నునన్.

గొఱియల కాపరీఁడు తన కొండ యిలారము నుండి యెండ రా
తురగలి కందగంబులను దూరి గమించి రుచిప్రతానపుం
దరగల దేల్పు దూరపుర తల్లజముం దిలకించు సంచునన్.
దరిపి దినాల తన్ను గనెఁ దండ్రియుఁ గన్నుల నీరు జొబ్బిలన్.

కొమరుం బ్రాయపు వెల్లియా సతిని, బ్రాగోటన్ ఖగగ్రీవపుం
గుమిక్రోల్పుల్ తెగమాఱమ్రోగు నలువౌకోనన్, ప్రభాతోల్లస
ద్ధిమ బిందూత్కర సుందరాయత వనోద్దేశంబులం, దన్మనగ
కమలం బందునఁ జూచె యౌవన రుగుద్గారంబు తోరంబుగన్.

నాటి వినోద మోదములు నాటి నవీన వయో విలాసముల్
నాటి మనోహరాకృతియు నాటి దురంబులు నాటి వేటలున్
నాటివి సర్వముం దలఁచి నాడెవు సోరబు మోము జూచి నే
నేటికి జాలి హాలి పాలియించితి నంచు మహాను తప్తుఁడై.

"హా! నవ దీధితి ప్రకర హారి విరోచన రోచమాన, ని
ధ్యాన మహావహాంగ, మహాదాహావ దోహల బాహు బంధ సం
ధాన జయేందిరా విభవ, నాసాహారాబ, యపార చింతకుం
దానక మైతి నీ ప్రచుర దారుణ మారణ కారణుండనై.

నీ రారాజ ముదార ధీర గుణముల్ నీ విక్రమస్ఫూర్తియున్
నీరాగార పరీతభూ నిబిడమౌ నీహేతి విఖ్యాతియున్
ఔరా! నీవ సుతుండ వైన మురిపెం బారంగ నో రంగదా
కారా! వీరవతంసు రుస్తుమును సౌఖ్యాంభోధి నోలార్పవే.

తన కెన యనఁ దగు కొమరుని
గని యెలమిని మనసు సిరిని గనక, యతఁడు బల్
కనకపు దున కని జను లన
దన మనమున వనరు మొనయ దనయుని గనిరెన్.

తాదృ శౌభాగ్య దహన దందహ్యమాన
మానసుం డేడ, చండాసమ ప్రతాప
తాప తప్తారి నిర్మితోదార కీర్తి
యా కొమరుఁ డేడ? నక్కడ నాక మేడ?

నందను ముద్దు చెయ్దముల నందము బొందక నతండు నోచలే
దిందున నో సొరాబ, భవదీరిత మొల్లను బొల్లు నోమొ, 'నీ
విందుల కేమి యందు' వని యిట్టు లలందురు డెంద మందునన్
దందడి గందళింపఁగ నతంద్ర భటాగ్రణి రుస్తు మఱ్ఱ తల్కిన్.

అంతకు నంతకుఱ్ఱ బలుపు నందిన కుంతపు బాధ యింక నా
వంతయు సైపఁజాలనిది యైన, నిజోదర సీమనుండి యా
కుంతము దీసి వైచి మది గోరెడు శాశ్వత శాంతి నందఁగం
జింతన జేసెఁ గాని, యిది చెప్పెద మన్నని, సోర బిట్లనెన్.

" అసువులు వాయువారి రష నాంచల సీమలు సత్య దేవతా
వసితము లోయి; కల్ల యన - వాతెరఁ బాతర లాడలేక, నే
నసువులు మేనఁ దాల్చి మనినన్ని దినంబులు దూర దూరమై
మసలెను ; గాన వాదములు మానుము కానము మేలు వానిలో.

ఇదిగో! చూడుము, మున్ను దుస్తము కరంబింపార మాయమ్మకున్
" సుదతీ! నీకను చిన్నిపాప కొంగి నచ్చుం గ్రుద్దు మీముద్రికన్
ముదమారం గను గొందువెన్క" ననుచున్ ముద్రాంగుళీయంబిడెం
గదనం బేఁగుదు, దాని మచ్చ యిచటం గాన్పించెడిం జేతిపై."

ఇటులు సొరాబు కట్టలుతి యెల్లునఁ బల్కి వెసం భుజత్రముం
దిటవరి యున్న వ్రేళ్ళ నెడ దీయగ సాగుడు, మోము వెల్లనై
తొటతొటఁ గాళ్ళఁ దుంపెసల్పు దోచె, యెదం దడ దండడించె, నె
క్కటి బవరంబు లాడు మొనగానికి సోరబుఁ గన్నవానికిన్.

నాముద్రాంకము గాదులే యనుచు, నెన్నం జేనియున్ మున్ను వి
న్నాణమే యిట్టి మహాద్భుతం బనుచు, నైనం జూపు మేదంచు, నే
మేమో గొణ్గు ఛళీకహాసము వెలారించుం, గృతోదగ్ర సం
గ్రాముం డంజిక పింజరింపగ మనః కంజాత సంజాతమై,

సుతుఁడు దలంగి తైక్షులువు, "చూడుము దుస్తము దైనచిహ్నమో
యితరుల చిహ్నమో కని వచింపుము, వాదుల నేమి చేకురున్;
మతిరహితుం బలె న్నిటుల మాటికి మాటికి సంశయించి, నన్
వెత గుడిపింపఁబోకు మిఁక, వ్రేగగుచున్నది జీవ," మన్నడన్.

భయ విభ్రాం త్యనుతాప మన్యుముఖ భావానీక కల్లోలి తా
శయుఁడై, దీర్ఘ విలోక నోద్భవ నిమేష న్యూన చక్షుః కుశే
శయుఁడై, సైకత సాంద్ర శీర్ష రుహా సంసద్భాగ భాగంగుళీ
శయుఁడై, హస్తము నిల్చె కొంతవడి యాశ్యావనీజ క్రియన్.

అంతటం గొంతెత్తి "అయ్యయో! బిడ్డ!
కడుపారగా నిన్ను కన్నట్టివాఁడు ... ..."
అనుచు నేదియొ పల్క నంగవించియును
ఖేద మేదురతచే సాధ్యమై యొల్లు,

నీలాంబుదము లీల నెమ్మోము పైన
శోక భావ చ్ఛాయ ప్రాకుచుం బోవ
నుమ్మడిం దెలివేది యమ్మగం డిలకు
నవరుగ్ణ భూమిరుహము బోలెఁ గూలె.

అడ గైకొన్న కృపారసం బయి సొగా బావంకకుం బ్రాకుచుం
గెడకుం జేరి తుషార మొల్కు గొనబుం గేల్దోయినిం దండ్రి దా
మెడచుట్టుం బెన వైచి మోవులను నెమ్మి న్ముద్దు గొంచు న్మదం
పడి 'నాన్నా' యనుచుండఁగాఁ దెలిసె నా భగ్నాంతరంగానికిన్.

వికలింపం గనుదోయి, కట్టెదుట నవ్విద్ధాత్ముఁ డత్యుగ్ర మహా
స్వాకృత్యైన స్మృతిహీనాలయుంబు గని కేశానీకముం బీకుచున్
సికతం గైకొని కేళ్ళ బిట్టలుచుచున్ చిక్కం దలం బుల్మ్రుచుం
బెకలించెం గరవాలు జీవములపై పేరల్క మొల్కెత్తగన్.

అది గని సాహరా బాతని
హృదయంబు నెఱింగి, "యాగు మాగుము తండ్రీ!
యిది నీ చేసిన చేతఁగ
మది నెంచితి వొక్కో నీవు మరణించుటకున్?

అనిన రుస్తుము వాలు నవనిపై విడిచి
నత శిరుండై యుండ సుతుఁ డిట్టు లనియె.

ధాత లిఖించినాఁడు వసుధా తల జాత సమస్త భూత సం
ఘాత ముఖాల జీవిత విఘాతక రేఖను ; సాధ నార్థమై
యాతఁడు వోవు త్రోవ లితరావిదితంబులు ; కానరాదు ఖ
ద్యోతుని బెట్టి చూచినను దుర్ఘట మాతని వాఙ్మయంబునన్.

నా మరణంబు పొంటె నిను నాజనకుం గలయా పెటుంగ నీ
కా మిడి మేలవు న్వ్యాధి లయ ప్రియ మానసుఁడై యభావ్య సం
గ్రామముఁ గూర్చి నీ కఱకు ప్రాసముపై నను వైవఁ గూలినా
నీమెయిఁ గాని నాపయిన నీ వది వైచుట నంచు నెంచితే?

తొలుతం దావక మూర్తి నాకనులమున్ దోచంగనే, తండ్రిగం
దెలియం జేసె మదంతరాత్మ, సమ సాదృశ్యంబు లా వాకులున్
వెలలెన్ వా తెఱ దాటి; మీరు కరుణా నీరాశి యై రంతటం,
గల రూపుం బొడదోచె నీదృశ నిసర్గ స్నేహ మోహంబునన్.

ఈరీతిం బ్రేమోల్బణ
భూరి ప్రారంభితం బపూర్వ మత పితృ
ప్రారజ్య త్సంగమ మీా
తీరామెం దుదకు భాగధేయము లేమిన్.

పూచినయంతనే మొగలి పూవును చూచి సుమాళ మొందు మూ
చూచిన లోని త్రాచు కఱచుం గతి యాయెను నాయెడన్ - సరే-
యే చిరకాల మామక సమీహిత సిద్ధి త్వదీయ లోచనా
సేచన కాకృతిం గనుటఁ జెల్లునొ, యయ్యది చెల్లె నంతయున్.

అదియే పదివే, లింక యే
కొదువయు లేదగుట నాకు కొండల మేలా ?
మదమారగ జీవంబులు
వదలెద జనకాంకభాగ భాఙ్మస్తుఁడ నై.

జనకా! రమ్మిటు నాశిరమ్ము భవ దుత్సంగమ్మునం దిమ్ముగం
గొనుమా, వీనులఁ దేనెవాన గురియం గొంతెత్తి "నాపుత్రకా!"
యనుమా కన్నుల గూరు నీరములు నాయాస్యంబుపై రాల్చుచుం
గను నాశ్వాసము నాత్మ, జీవితపు టేకైకార్థ మీ రేడుటన్.—

అతిశయ మేగుదెమ్ము జనకా, కొనప్రాణము నిల్పికొన్న నా
కతిపయ జీవితా చరమ కాల నిమేషము లేగుచున్న, యే
నతులిత చంచలా లతిక యంగమునన్ భువి మెట్టినాఁడ, నా
కత ముగియంగ గాలియల కైవడిఁ బోవుచు నుంటి వెంటనే.—

అది విని కన్నతండ్రి కడు పగ్గి తగుల్గొనినట్టు లైన, నం
గడ నెడ బట్టలేక 'కొడుకా!' యని పైఁబడి యేడ్వసాగె; న
య్యది గనుచున్న సేనలు భయంపడె; రక్తకి యొండ కాలపున్
నదివలెఁ జేర వచ్చెఁ గడు నాలినడం దల త్రేవ నేలకున్.

వాలిక యట్టు జూపి యిరు వంకకు నూపుచు వారి నిర్భరన్
జాలిగఁ జూచుచు న్నిలచె జక్కి; మనగికష శోకసాగ రో
త్తాల తరంగ సంకుల విధంబును దెల్పగ లేని దాని పె
న్నీలి కనుంగవం దొరగి నీరపు బిందువు రాలె నేలకున్.

తనయుం డా తురగాననాగ్రమును చేతం దాకుచు న్నిట్లు వా
కొనె, 'నో గక్షకి! యెన్నినాళులకు చక్షూవారి దుణ్మోదముం
బొనరింపం గనుపట్టినావె, యెపుడో పొన్నారినై యున్ననాఁ
డనుచుండె న్నినుగూర్చి నాజనని ప్రేమార్ద్రప్రశం సోక్తులన్.

శకలిత నైక నీవృత విశాల పథోపల ఘోర ఘాటివి
సకల రసా భటాగ్రసర సంవహనాహిత కీర్తి చంద్రికా
ప్రకటిత నామధేయమవు వాయువమా! కొనియాడ శక్యమే
యొకరికి నీ దురాసద మహోజ్జ్వల వైభవ భాగ్య రేఖలన్ !

తత మోదంబున మెట్టుచుందువు 'శయిస్థానా'వనీ సీమ, మ
త్పితృ గేహాంగణ వాత పోతముల ప్రాలిం బీల్తు వారామ రా
జిత కాసార వినిర్మలాంబువులు సంసేవింతు వాదేశమున్
క్షితికంఠాభరణాగ్ర రత్నమును వీక్షింపంగదా నే నికన్.

కన్నుల కింపు గాని పెను కర్రి గుడారు, లెడారి నేలలుం
జెన్నొక యింత లేని వగు చిన్ని పురంబులు, నెడ్డెజాతులుం
జెన్నటి కయ్యముల్ నెగడు సీమల నే మనినాఁడ, నల్ల నా
పిన్నటి నాటగోలె పితృవిద్వేష దంతరవాసినై కటా !

ఇప్పు డివ్విధాన నీజీవికాతటి
జీవములను బాసి పోవుచుంటి
నడలు విడిచి తండ్రి నడి సన్నల మెలంగి
బ్రతుకు వేయినాళ్ళ పట్టు సఖుఁడ !

గొల గొల తండ్రి యేడిచెను గుండెలు నీరగునట్లు, 'జీవికా !
తొలకరి మించు మించు నిజ దుర్లభ పుత్రుని గోలుపోయి యే
లలి నిల మేను మోయఁగఁ గలాఁడను, నన్ గొని పోవ నీదు పె
న్నలలను బుచ్చరాదె దయ యన్నది సున్నగదే' యటంచునుర్.

అంతం బుత్రకుఁ డిట్లు పల్కె, 'జనకా, యాలింపలే నానొడుల్
ఎంతో కాలము భూమిలో నిలిచి యెన్నెన్నో భవ ద్భూరి వి
క్రాంతిం జూపి రణంబులన్ సలిపి, విఖ్యాతిప్రభాళిం దశా
శాంతోన్మీలితముం బొనర్పు మదె నాకామోదముం గూరుచున్.

అచలాగోళం బిటులే
పచరించుచు నుండు దాక భావిజనంబుల్
వచియింత్రు గాత విక్రమ
రుచిరుని నైదం యుగీన రుస్తు మటంచున్.

అలుకఁ దగిలి తాఁర్తరులఁ బట్టి చంపక
యాలు బిడ్డల గలియుంగ నిమ్ము
ఘాత సేత కెట్లు దండనీయులు వారు
కరుణఁ జూడు మయ్య ! కన్నతండ్రి !

ఏ నిట నోసరించిన మెయిం గొనిపోయి యెడారి సీమలో
దాని పయిన్ రచింపు మొక తారలఁ దాకెడు కంబమున్ జగత్
స్వాన విహీన యామినుల దాని గభీరిమ నాదు జీవితా
ఖ్యాన విషాదముం దెలిపి యశ్రులఁ దేలుచు బాటసారులన్. "

అనవుడు నెడ నెడ నుడులుం
దునియఁగ, నిక్కరణిఁ దండ్రి నొడివెం, " బుత్రా!
పొనరింతు నయ్య నీకో
రిన గతి ; నూరట సదిచ్చు లేశం బైనన్.

అకటా! యెందఱినో రణం బను మహాఖ్యం గూర్చి కారుణ్యమిం
చుకయుం జూపక హత్య సల్పియు గదా, శుంభ ద్యశగ సంపదన్
సకలోర్విం గడియించినాఁడ, నను ఘుస్రాస్రప్రవాహావగా
హాక వృత్త్యర్థము ధార వోసితి మదీ యాయుస్సు సర్వస్వమున్.

శ్రుతులకు తేనెలై శిశిర రోచులు కందొగ దోయికై, వపు
ర్లతలకు జీవనంబు లయి రాజిలు పుత్రులఁ జంపి, యెందఱిం
బితలను శోకసింధువునఁ బేరు గడింపగ ముంచినానో! యా
కతమున పుత్రసంపదను గన్నులఁ గానక కాళ్ళఁ ద్రోసితిన్.

కొలతికి మించు దోసముల గొంచక సల్పిన నేను దాక, యీ
విలయ కరాళ దేవతకు విందయి తీవకటా! కుమార, ని
న్నిలపయి బెద్దకాలము సుఖింపగ నిచ్చి, మదీయ జీవముల్
బలి యిడి యేని బ్రోచెడు కృపామతు లెందును లేరె ధారుణిన్.

శ్రీకర చంద్రమః కర విజిత్వరి నీ వర రూప కాంతి, యా
లోక దురాసదం బగుచు యలోక పథంబులఁ జేర నున్కి, నీ
లోకము దోచె మామక విలోకము నందు తమోంబు రాశి యై
లోకము దోచె మామక విలోకము నంగు తమోంబు రాశి యై.

ఆయుధ సంచయంబు లస్పృగార్ద్ర కరార్జిత కీర్తియుం, ధరా
నాయక సత్కటాక్షములు, నశ్వర మీకసుమాల యోలమున్
బాయక దాల్ప నేమిటికి బాసి మతి న్నిటు చేతులారఁగన్
నాయెన లేని సౌఖ్య భవనమ్మును గూలుచుకొన్న యాదటన్.

అరుణుని యెండ లాకుకొను నంచులు లేని యెడారి సీమలం
దరిగెడి బాటసారి చెవియందు, తమస్సులు గాచుకొన్న భీ
కర విపినమ్ములందు నలిగాడువునై, వగ గూర్చునట్టి వా
సాగములు నింపుచుం దిరుగుచుండఁగఁ గోరెదఁ బ్రాచితంబుగన్.

అనుచు నిదంవిధ పరిదే
వనముం బొనరించు జనకు భగ్నాశయునిం
గని, కనికర మిగు రొత్తం
దనుభవుఁ డాశ్వాస గుంభన ప్రయుతుం డై.

కాల మాగునె? శోకింప నేల తండ్రి!
కన్నుదమ్ముల బాష్పాలు గార్చె దీవు
బాష్ప సందోహ జనిత ప్రవాహ మైన
ధాత విరచిత మగు నొక్క గీత చెడదు.

గీ॥

వీర కుఠారోచి తాంత మొదవెం గద, యంగద దాని కేల, నీ
వోరిమి మాలి యొడ్లవలె నుంట యొకింతయుఁ బోల, దశ్రుసం
భారము నుజ్జగింపవె యభంగుర సంగర రంగ చంగిమో
దార కృపాణ ధారివి, మదారి విదారివి, విక్రమారణీ!

కనుదమ్ముల్ విరియించి, వత్తు నని, యుత్కంఠ న్నిరీక్షించుచున్
దినముల్ వుచ్చెడు కన్నతల్లికి స్వరు ర్నిర్ఘాత మీవార్త- యో
జనకా! యీఅట గూర్పు మామె కిఁక నేఁజాలింతు నాయోలముం
దనరుం గావుత నీదు జీవితము, జ్యోత్స్నాకాశ నీకాశ మై!

* * * * *

శాంతి రస్తు!

ఆశ్రమ ప్రింటర్సు,
పిఠాపురం.
1954.